

Szabad gondolatok a CC¹-ről

A nemzeti kulturális örökségek digitalizálásának korát éljük mind Magyarországon, mind szerte Európában. 2010-re talán eljutunk odáig, hogy Európának is legyen digitális könyvtára². A hagyományos szerzői jogi eszközök mellett az információs társadalom életre keltett újabb jogintézményeket, amelyek eltérő megoldást ajánlanak a szigorú *Copyright – Minden jog fenntartva!* elvvel szemben. Tanulmányom célja, hogy az egyik új válasz, a Creative Commons használhatóságáról és az ezzel járó más szemlélet felhasználhatóságáról gondolkodjam a digitális könyvtárak esetében.

A pályázatok megírásánál, a kötetek kiválasztásánál sajnos másodlagos szempont az, hogy egy mű jogdíjköteles-e vagy már közkinccsnek számít. A hatályos szerzői jogi törvény³ nem tesz különbséget az egyes felhasználási cselekmények között abból a szempontból, hogy a felhasználni kívánt művet közhasznú avagy kereskedelmi célból használom-e fel, és bármit teszünk a művel, felhasználási engedélyt kell kérnünk a szerzőtől (minimális kivételek: oktatási, tudományos cél, fogyatékosok, zárt hálózat). Ezt a példát követik a közös jogkezelők (Artisjus, Hungart) áralakítási táblázatai, és a magyar állam (KVI) szerzői jogosultságait kezelő Hofra Ügynökség is.

A közhasznú és a kereskedelmi felhasználás között olyan vékony a határ, hogy akik valóban XXI. századi technológiával és információs társadalommal számolnak, azok mind kereskedelmi felhasználóknak minősülnek⁴.

A szabad felhasználások esetein kívül a szöveges művek (színpadra szánt irodalmi művek, zenedrámái művek, jeleneteik, illetve keresztmetszeteik, valamint szakirodalmi művek és a kisebb-nagyobb terjedelmű, nem színpadra szánt szépirodalmi művek) tekintetében a szerzői jogosulttal⁵, a képzőművészeti művek tekintetében pedig vagy a szerzői jogosulttal, vagy a közös jogkezelővel kell szerződést kötnünk, akár közhasznú, akár kereskedelmi az indíttatásunk. (Jelentős, akár 50%-os ked-

vezmény is elérhető a közös jogkezelőknél. De ne felejtjük el azt a tényt, hogy például ha a képzőművészeti alkotások közös jogkezelését választjuk, az internetes közzététel esetében évente kell átalánydíjat fizetnünk.)

Miben új a CC?

„A Creative Commons egy a szerző által a mű mellé adott jognyilatkozat (licenc), melyben a szerző meghatározhatja, hogy mások (a mű felhasználói) mit tehetnek szabadon a művel, és milyen felhasználások esetében kell a szerzőhöz fordulni engedélyért.”⁶

A CC legfontosabb, legszenzációsabb újítása, hogy a szerző eldöntheti:

C minden jogot fenntart ©, avagy

CC csak néhány jogot tart fenn magának (CC).

A laikus alkotó minnek foglalkozzon olyan felhasználási engedélyezésekkel, amely felhasználások kikerülhetők, másokat jogsértésre kényszerítenek vagy a szerző úgysem tudja meg soha, hogy a művét felhasználják. Ha a szerzőket szépen megkérnék, bizonyos, hogy a többség hozzájárulna a nem kereskedelmi célú felhasználáshoz. („*Kérlek benneteket, írjátok rá a fotóra, hogy én készítettem, ne csinálj belőle montázst, és ne gazdagodj meg rajta.*” „*Ha át akarod alakítani vagy meg szeretnél belőle gazdagodni – keress meg!*”)

A szerzők felmennek a CC hivatalos honlapjára, kitöltik pár X-szel a könnyen érthető licenc-sémát, a rendszer elfogadja, a licencet és a CC jelet kiteszik a honlapjukra/alkotásaikra, és

¹ Creative Commons – Some rights reserved! Többet erről: www.creativecommons.hu

² http://europa.eu.int/information_society/activities/digital_libraries/index_en.htm

³ 1999. LXXI. Törvény a szerzői jogról, utolsó módosítás: 2005. V. 10.

⁴ www.hungart.org A Hungart internetes jogosítása esetén többek között akkor nem üzletszerű a felhasználásom, ha „b) a szolgáltató – a hozzáférést biztosító helyek számától függetlenül – összesen legfeljebb tíz művet tesz lehívásra hozzáférhetővé”.

⁵ 2004. május 1-jétől

⁶ Creative Commons Hungary – FAQ <http://creativecommons.hu/>

kész. A licenc nem vonható vissza, és megszorítóan nem módosítható!

Csak internetes közegben működik?

Hivatalos honlap, klikk, forráskód bemásolása stb., mind-mind a digitális világ kifejezései. Érezhetjük, hogy a CC elsősorban a digitális világban élő és alkotó művészeknek ad egy olyan új és meglehetően gyors eszközt, amellyel műveiket széles körben tehetik ismertté és engedhetnek szabad felhasználást. A digitális formában születő műveknek óriási előnyük van azokkal a művekkel szemben, amelyeket magas költség és közepes hatékonyság mellett digitalizálni kell⁷. „A mű elektronikus változatára a Creative Commons – Attribution-NonCommercial (Jelöld meg! – Ne add el!) licencfeltételei érvényesek: a művet a felhasználó másolhatja, többszörözheti, átdolgozhatja, amennyiben feltünteti a szerző nevét és a mű címét, de kereskedelmi célra nem használhatja fel⁸.”

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy tárgyasult világunknak, ahol mindenki birtokolhat, vége. Meg kell tanulnunk, hogyan lehet valami úgy a miénk, hogy nem foghatjuk meg. Egyelőre foglalkozzunk azzal, ami még a birtokunkban van, és szeretnénk mindenki számára hozzáférhetővé tenni.

A hatályos jogszabályok értelmében a nyomtatott könyvben a fent idézett licenc szerepeltetése nem lehetséges, ugyanis a hatályos szjt minden felhasználást írott felhasználási szerződéshez köt⁹ (consensus és consignatum, együttes akarat és aláírás), és nem engedélyezi teljes könyv reprodukcióját¹⁰. Amennyiben a szerző mégis hozzájárul a másoláshoz, sőt előre kijelenti, hogy az ő könyvét bárki másolhatja, akkor jogszabálysértésre hív fel? Erre a jövőben mindenképp oda kell figyelnünk. Az internetes szövegek többszörözése biztos nem lesz jogsértő a CC alatt.

A CC használhatósága a digitális könyvtárak esetében

Abból tudok kiindulni, amit a Neumann-ház eddig digitalizált.

1. Kisebbségi részt, szépirodalmi műveket: A kritikai kiadások esetében az irodalomtörténetekkel kell felhasználási szerződést kötni (tkp. ez is *szakirodalom*). A népszerű kiadások tekintetében is minimális volt a jogvédett művek száma, a sajtó alá rendezőkkel és a fordítókkal kellett megegyeznünk (felerészben *szép*- felerészben *szak*-

irodalom). A Magyar Klasszikusok költeményei esetében az 1/10 jogdíjköteles (örökösök, ez tényleges *szépirodalomnak* minősül).

2. Nagyobb részt, szakirodalmi műveket: A *szakirodalmi* kötetek, melyek a Neumann-ház anyagának gerincét adják, többnyire jogdíjas kötetek, óriási munka megtalálni az örökösöket¹¹, főleg, ha tanulmánykötetéről van szó.

3. Digitális (nyomtatott formában még meg nem jelent) *szakirodalom*: Digitális első kiadású szövegek legtöbbször a szerzőktől szerezhetőek meg. Nekik lenne lehetőségük arra, hogy felismerve a Creative Commons adta lehetőségeket CC licenc alatt tegyék közzé műveiket.

A digitalizált szépirodalmi művek internetes jogosítását 2004. május 1-jéig az ARTISJUS végezte, átalánydíj ellenében lehetett jogdíjas szépirodalmi műveket felhasználni.

A *szakirodalom* soha nem tartozott az ARTISJUS-hoz. Szakirodalmi művek jogosítását mindig a szerzői jogosulttól kellett kérnünk. Ez azért jelent problémát számunkra, mert a szakirodalmi művek felhasználása ritka. A századfordulón kiadott tudományos művek felhasználását akkor megállapodással, szerződéssel rendezték, és a szerzői jogosultakat 50–80 éve senki sem kereste fel. Maguk az örökösök sem tudják mindig, hogy örökölték szerzői jogot, a hagyatéki eljárás, a közjegyzők, a közös jogkezelők figyelmét könnyen elkerülhették, s így a szakirodalmi szerzői jogosultak adatai a szépirodalmi szerzői jogosultakkal összehasonlítva lényegesen szerényebbek a közös jogkezelők adatbázisaiban.

⁷ Egy fénykép, dokumentum beolvasása, feldolgozása (színkorrekció, retusálás, szövegfelismerés, korrektúra, kódolás...) hihetetlen mennyiségű időt, pénzt és energiát követel meg.

⁸ http://www.szabadkultura.hu/htmlkonyv/free_culture.html Lessig könyve HTML változatának CC licence.

⁹ Szjt. 45. § (1) A felhasználási szerződést – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – írásba kell foglalni.

¹⁰ Szjt. 35. § (2) Teljes könyv, továbbá a folyóirat vagy a napilap egésze magáncélra is csak kézírással vagy írógéppel másolható.

¹¹ Lásd erről korábbi előadásomat: Legeza Dénes: Tegyük fel... és mi van akkor, ha...? – szerzői jog a gyakorlatban. Elhangzott: MKE Vándorgyűlés, Gödöllő, 2005. <http://vod.niif.hu/index.php?lg=hu&mn=archive&cid=34&sm=listevent&secid=60>

Ha megtaláltuk a szerzői jogosultat, már „csak” szerződni kell vele...

Ezzel szemben a Creative Commons azt a lehetőséget biztosítja a szerzőnek, hogy a mű megszületése után rendelkezhet arról, mely jogokat tartja fenn csak részben. Előfordulhat ezután, hogy a már korábban publikált műveit látja el CC licenccel, ha akarja. A CC licenc tájékoztat minket a megengedett (nem fenntartott) jogokról: Jelöld meg! Ne add el! Ne változtasd! Így add tovább! Már lehet keresni az interneten olyan szövegeket, alkotásokat, amelyeken szerepel a CC jel. Az ott szereplő szövegeket mind felvehetjük a gyűjteményünkbe, felhasználási szerződés megkötése *nélkül*. Nem szabad arról megfeledkeznünk, hogy Magyarországon még az írásbeli felhasználási szerződések korát éljük. Vagy elkezdődött valami átmenet? A szerzők korábban jogszabály által szerzett plusz jogosítványukat korlátozzák, újraszabályozzák azért, hogy minél többen ismerjék meg őket, olvassák a műveiket, szerezzenek halhatatlan hírnevet – a hagyományosan szabályozott közeget terhesnek érzik.

A Creative Commons nem lefordított, de nekem leginkább tetsző magyarítása: *alkotó közösség*. A 'nemjog'-alkotó célja az, hogy a tudás, a kultúra szabadon áramoljon. Ne legyen akadály, és főleg ne engedélyezési akadály. És én ezt nem tartom kreatív kommunizmusnak, ahogy sokan csúfolják, hanem a XXI. századi társadalom igényének.

Lessig idézi a könyvében *Brownt*: „*Meg kell értenünk, hogy a digitális korszakban felnőtt gyerekek hogyan gondolkodnak, és hogyan szeretnének tanulni.*”

Egy egyetemi tanáromtól hallottam, hogy a kutatókat a publikációk alapján (is) rangsorolják. Az internetes publikálás nem számít hagyományos értelemben vett publikálásnak. Ezért, hiába olcsóbb, szebb, jobb, használhatóbb és interaktív egy művet interneten megjelentetni, a nagy tudósok általában nem vállalkoznak rá, mert ez a szakmai tekintélyüket nem növeli.

Adat-tömeg

Neves szerzőnk kiteszi honlapjára legújabb művét CC licenccel. Erre A könyvtár leszedi, majd B könyvtár, majd mi is magunknak, és valamennyien kitesszük. Ingyen van, nincs vele gond. Pályázati pénzből CC könyveket digitalizál az A könyvtár, erre jogszerűen leszedi a B könyvtár és ő is

elhelyezi a saját honlapján. Az adatmennyiség nőne, a könyvtárak tételei nőnének, az „információs társadalom” nőne, mindenki örülne, de vajon ténylegesen gyarapodna digitális/digitalizált kulturális örökségünk és jelenünk?

Művek digitalizálásánál magunk is teremtünk hozzáadott értéket (például rossz állapotú könyv, kézirat esetén). Amennyiben kötetünk CC licenc alatt fog állni, ne felejtkezzünk el arról, hogy az általunk végzett munka szerzői jogi védelemben részesül, de mi eleve nem végezhetünk volna el a szerzői tevékenységünket, ha jóhiszeműen nem ad nekünk szabad felhasználást a szerző. Az eredményünket megillető felhasználások nem lehetnek kevesebbek, mint az eredeti műéi. (CC licences mű fordítása nem engedélyhez kötött, de a lefordított szöveget nem adhatjuk el pénzért, míg a közkinsnek tekintett mű fordítása jogdíjköteles).

Összegzés

A Creative Commons megértéséhez elengedhetetlen, hogy utána olvassanak a honlapjukon. Tanulmányomban csak a CC és a könyvtár közötti központi összefüggésekre koncentráltam.

A CC egy új lehetőség, amivel a szerzők élhetnek. A hétköznapi felhasználásokat engedély nélkül tenné lehetővé, míg a szerző által fenntartott jogokat csak a szerző beleegyezésével lehetne felhasználni. A könyvtáraknak, amennyiben nem kereskedelmi célú felhasználóknak minősülnek (lásd 4. lábjegyzet), lehetőségük lesz az összes CC licencces művek letöltésére, a saját adatbázisukban történő elhelyezésére és szolgáltatására. Ez azonban felesleges adatmennyiséget generálna. A CC licencces szerzők műveinek digitalizálásával (az állam mint bizonyos hagyatékok szerzői jogosultja és mint szükségszerű örökös nagyot léphetne ez irányban...) olyan internetes művek születnek, amelyek szintén szabadon felhasználhatók az interneten. Érdekeltek lehetnek-e abban a könyvtárak, hogy a pályázati pénzből történő digitalizálás eredménye az összes könyvtár állományát gazdagítsa? Találnak-e a vezetők a munka elvégzésére más mértékegységet, mint a mennyiség és a gyarapodás?

Gondolkozzunk el a fentiekben felhasználóként és szerzőkként is, legvégül pedig befutott szerzőkként.

Legeza Dénes

Hetvenéves az MKE...

Hetvenéves lett a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE). Ez alkalomból rendeztek ünnepi konferenciát 2005. november 25-én az Országház kongresszusi termében, melyen részt vettek hazai, határon túli valamint külföldi könyvtárosok egyaránt.

A konferencia címe A könyvtárak és könyvtárosok jövője, mottója A könyvtár a jövő esélye volt. A levezető elnök, egyúttal az egyesület másik alelnöke, *Mader Béla* megnyitó beszéde után *M. J. Sjoerd Koopman* segítségével, aki Hollandiából jött és az IFLA koordinátora, betekintést nyerhettünk a könyvtárak jövőképeinek világába. *Haraszti Pálné* alelnök előadásából megtudhattuk, hogy a világon összesen egymilliárd

könyvtáros van, ebből Európában 350 ezren dolgoznak. Európának 1,2 milliárd könyvtárhasználója, azaz olvasója van, nem csak az Európai Unióba tartozó országokban. *Skaliczki Judit*nak a magyar könyvtárpolitika jövőképét felvázoló előadása után *Bakos Klára*, az MKE elnök asszonya a könyvtáros szakma progresszivitását hangsúlyozta.

A délelőtti program lezárásaként panelbeszélgetés következett, melynek moderátora *Bartos Éva*, a Könyvári Intézet igazgatója volt. A beszélgetésben *Ambrus János*, az Országgyűlési Könyvtár főigazgatója, *Fodor Péter* a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatója, az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnöke, *Dippold Péter*, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos igazgatója, *Murányi Lajos*, az MKE Tanács elnöke és az MTA Könyvtárának osztályvezetője, továbbá *Ramháb Mária*, a Katona József Megyei Könyvtár igazgatója, *Tiszavári Ferencné*, az Iparművészeti Múzeum Könyvtár-

rának igazgatója, *Virágos Márta*, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár főigazgatója és nem utolsó sorban *Bondor Erika*, a Könyvtárostánárok Egyesületének elnöke vett részt.

A panelbeszélgetés alatt megtudtuk, hogy az Országgyűlési Könyvtár régebben zárt rendszerű intézményi könyvtár volt, és csak később lett

nyilvános könyvtár. 1990 óta ismét a parlamenti könyvtár szerepét tölti be és egyben nyilvános szakkönyvtárként működik. Az Országos Széchényi Könyvtár tudományos igazgatója elmondta, hogy nemzeti könyvtárra szükség van és szükség is lesz mindig. Dippold Péter úgy látja, hogy a Könyvtári Intézet az Országos Széchényi Könyvtár ablaka a szakma felé. A beszélgetés során elhangzott az is, hogy az iskolai könyvtárak szocializálják a jövő olvasóit, illetve könyvtárhasználóit. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatója szerint korszerű könyvtárakra van szükség. Szolgáltató és olvasóközpontú könyvtárakat kell létrehozni, mivel a könyvtár a kultúra közvetítő intézménye.

Finom falatok, üdítő, kávé és torta, azaz az ebédidő után az angol, a cseh, a német, valamint a szlovén könyvtáros egyesületek képviselői beszélgettek *Hegyközi Ilona*, a Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár vezetője irányításával. Legnagyobb sajnálatunkra a Cervantes Intézet könyvtárosa, *Elias Chumillas Jiménez* nem tudott részt venni a konferencián.

Jelen volt viszont Nagy-Britanniából a CILIP nemzetközi titkára, *Julie Robinson*, aki elmondta, hogy az Egyesült Királyságban vannak olyan könyvtárak, pontosabban közkönyvtárak, amelyek vállalkozásszerűen működnek, a könyvtárügyi politika betartásával. Az Egyesült Királyságban az önkormányzatok feladata a helyi könyvtárak fenntartása. Magán- és üzleti vállalkozások is működtetnek közkönyvtárakat.

Angliában modernizálni kell néhány könyvtárépületet, mert nem mindegyik XIX. századi épület felel meg a kor követelményeinek. Ez persze nem azt jelenti, hogy teljesen át kell építeni, csak éppen a mai korhoz kell igazítani őket. A jövőben a brit könyvtárak találkozási pontok lehetnek a fiatalok számára, illetve tanulási bázisközponttá is válhatnak az ingyenes internet-elérésnek köszönhetően.

Szlovéniából *Melita Ambrožič*, a könyvtáros egyesület elnöke jött el, és elmondta, hogy szervezetük 1947-ben jött létre. 1991-ben deklarálták a függetlenséget Szlovéniában. A könyvtári szolgáltatások közszolgáltatásoknak számítanak azon a területen. Mariborban található egy információs központ is. A szlovén digitális könyvtárak kiépítése a mai napig folyamatban van.

Sok érdekes és hasznos dolog hangzott el ezen a napon, amit alkalmazni is lehet, de nem árt, ha legalább tudunk róla. Csak gratulálni tudok a szervezőknek, köszönöm, köszönjük ezt a napot, köszönjük, hogy ebben a csodálatosan szép teremben lehetett a Magyar Könyvtárosok Egyesületének jubileumi ülése.

Salamon Gábor
könyvtáros asszisztens
az EJF informatikus-könyvtáros
szak hallgatója
az MKE Olvasószolgálati
Szekciójának tagja

Jarmila Burgetová, a cseh könyvtáros egyesület volt elnöke elmondta, hogy sok viszontagság után Csehországban 1990-ben megújult a szervezet. A cseh könyvtárak helyzete szerinte hasonló, mint a magyaroké. 1989 után Csehországban is gondok voltak. Tizennégy regionális könyvtárunk van. Az elmúlt tíz év igen bonyolult volt. A cseh könyvtárügyi törvény a könyvtárral mint információszolgáltatóval foglalkozik. Most tervezik, hogy a nyilvános könyvtárakat bekapcsolják az internet hálózatába.

Németországból *Ulrike Lang* látogatta meg a konferenciát, aki a Bibliothek und Information International elnökasszonya. Elmondta, hogy szakmai látogatásokra küldenek német könyvtárosokat, illetve külföldi könyvtárosokat hívnak szakmai tapasztalatszerzésre. Németországban nincs még könyvtárügyi törvény. A német iskolai könyvtárakat általában az iskola titkára vezeti, de néha tanárok is.

Hatodik Könyvtári és Közgyűjteményi Napok a Nyugat-Magyarországi Egyetem Központi Könyvtárában

„Alapít a múltra
– épít a jelenre
– ...és lát a jövőbe
(Egy könyvtáros gondolata a "szakmáról")

A Központi Könyvtár már hagyományos jelleggel rendezte meg 2005. november 8–9-én országos konferenciáját a Nemzeti Kulturális Alapprogram (NKA) támogatásával. A rendezvény az eCorvina stratégiai igazgatója, *Gyüre Péter* javaslatára az eddigi könyvtári témák mellett ki-

bővült a levéltári és muzeális gyűjtemények informatikai fejlesztésével. A konferenciát megtisztelte jelenlétével *Mastalr Ernőné*, a Központi Könyvtár nyugalmazott főigazgatója, aki a kezdetektől szervezője és háziasszonya a könyvtári napoknak. A szakma képviselőit *ifj. Sarkady Sándor*, a Központi Könyvtár új főigazgatója köszöntötte.

A plenáris ülést *Winkler András* egyetemi tanár, általános rektorhelyettes nyitotta meg mélyenszántó gondolataival:

„Nagy örömmre szolgál, hogy nem először találkozunk, és ismét hitet tehetünk amellett, hogy földi életünk minőségének javítását, a fejlődést, az ifjúság nevelését, oktatását, történelmünk megismerését szolgáljuk. Minden földi lét, minden azzal kapcsolatos ismeret alapjait mi tesszük hozzáférhetővé, mi tesszük lehetővé a világmindenség megismerését. (...) Könyvek milliói és milliói tárolják a tudást, az ismereteket, tanítanak és szórakoztatnak. A rendszerezés, a megőrzés szentélye a könyvtár lett. A módszerek itt is változtak. Ma a számítógép, korunk leghasznosabb munkatársa a segítőnk. Segít megtalálni, ha kell, raktározza a könyveket, az ismereteket. Közvetít, elképzeltetetlen gyorsasággal. Segítségével összefoglaljuk az ismereteket és CD vagy ismét könyv lesz belőlük... Legyen bár még oly változó is a világ, az oktatás formája, legyen rosszabb vagy jobb, a könyvre, a könyvtárra szükségünk lesz, mert a könyv régi vagy új formájában és a könyvtár: örök.”

Az ország minden részéről érkezett vendégeink a könyvtár, a levéltár, a muzeális gyűjtemények, valamint a régi könyvek, kéziratok számítógépes feldolgozásáról, teljes körű automatizálásáról, ezek közös platformon való működtetéséről hallhattak előadásokat:

Dr. Bakonyi Géza (Szegedi Tudományegyetem – SZTE): Változások a MOKKA szolgáltatásaiban
Sándor Ákos (SZTE): A MOKKA napjainkban
Mikó Zsuzsanna (MOL): E-archívum bevezetése és törvényi megfeleltetése

Szemerey Tamásné (Nyugat-Magyarországi Egyetem – NYME): Az NYME Központi Levéltára és informatikai fejlesztése

Varga Tamás (NYME): Az Erdészeti, Faipari és Földmértörténeti Gyűjtemény elektronikus feldolgozási lehetőségei

Hegy Ádám (SZTE): A MOKKA-R fejlesztései

A második napon műhelymunka keretében ezek gyakorlati megvalósításáról folytak „kerekasztal” beszélgetések Bakonyi Géza, Sándor Ákos, Hegyi Ádám és *Czoboly Miklós* vezetésével.

Fakultatív programként az idelátogatók megismerkedhettek Sopron belvárosával, és megtekinthették az országban egyedülálló Erdészeti, Faipari és Földmértörténeti Gyűjteményt.

Az esti kötetlen, jó hangulatú szakmai találkozó tovább erősítette a már meglévő kapcsolatokat, bővítette az együttműködési lehetőségeket a közgyűjteményi hálózatok teljes vonatkozásában.

A konferencia kiadványaként jelent meg az NKA és az eCorvina támogatásával a Közös katalógizálás Magyarországon: múlt – jelen – jövő című tanulmánygyűjtemény hagyományos könyv és CD-ROM formátumban. Tartalma elsősorban a könyvtári automatizálás és a közös katalógizálás történetét, jelenét és várható jövőjét dolgozza fel, de emellett nagyon sok hasznos gyakorlati útmutatót ad a könyvtári adatbázisok használatához, elérhetőségükhöz. Internetes elérése: <http://ilex.efc.hu>, a MOKKA menüpont alatt.

Részlet *Fejős László* (Könyvtári Intézet) ajánlásából: „Azok a könyvtárak, amelyek eljutottak

a közös katalógushoz, keresőfelülethez és kimunkálták a különböző rendszerek közötti átjárhatóság feltételeit, eszközrendszerét, biztosíthatják maguknak a bátorságot, e téren ajánlásokat fogalmazzanak meg – mint ahogy ez a tervezett kiadvány vázlatában szerepel is. Nem tűnik önzésnek, hogy a MOKKA-rendszer mellett elsősorban saját rendszerük (Voyager/Corvina) és együttműködési körük (VOCAL) történetére helyezik a hangsúlyt, ráadásul ezt kiegyenlíti a körüljárt témához tartozó cikkek és weblapok gyűjteménye, amely szintén szerepel az elképzelések között. A felsőfokú könyvtárosképzés tanrendjében mindenütt szerepelnek az integrált könyvtári rendszerek, a tantárgy jelenleg elérhető egyetlen (internetes) jegyzetanyaga viszont régi (ha nem is teljességgel elavult), mindenesre az e pályázatban hangsúlyt kapó sajátosságok egyikét sem taglalja. Ebben az értelemben is hézgapótló lenne a pályázatban vázolt, több hordozójú »kiadvány«, amely a szakma számára is fogalmaz meg közérdeklődésre számot tartó ismereteket.”

A rendezvényhez kapcsolódóan került sor az NYME könyvtári bizottságának ülésére *Bartha Dénes* egyetemi tanár elnökletével. Az ülésre meghívott vendégeink az állandó tagok – központi szervezeti egységek, karok képviselői, könyvtárvezetők – mellett a levéltári és muzeális gyűjtemények vezetői voltak, valamint *Szántóné Kiss Ilona*, a Nemzeti Kulturális Alapprogram képviselője, aki részletes tájékoztatást nyújtott a pályázati lehetőségekről, az elszámolási kötelezettségekről.

Rendezvényünk igazolta, hogy az ún. hármas közgyűjteményi egység – könyvtár, levéltár, mú-

zeum – nagy mértékben elősegítheti az együttműködést, a feladatok célszerű megosztását, az egységes szolgáltatások kialakítását valamennyi területen.

Itt is szeretnénk köszönetet mondani a konferencia támogatóinak, a Nemzeti Kulturális Alapprogramnak, az eCorvinának, a Nyugat-Magyarországi Egyetemnek, valamint előadóinknak, akik színvonalas, mindenki érdeklődésére számot tartó előadásaikkal hozzájárultak a rendezvény célkitűzéseinek megvalósításához.

Tompa Zsoltné

könyvtári informatikus

Ormosi Anikó

mb. könyvtári főigazgató-helyettes

Kiss Jenő laudációja

Németh László írja: „Az ember mint feladat nyomul a világba. (...) A legértékesebb szellemi tulajdonságnak én éppen ezért a feladatfelismerést s a megoldásukhoz szükséges szívósságot tartom, mely az emberből a maga s a világ javára a legtöbbet licitálja ki.”

Németh László szavai illenek Kiss Jenőre, a Kovászna Megyei Könyvtár igazgatójára, a Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökére, a Háromszéki Mikes Kelemen Közművelődési Egyesület titkárára. Birtokosa ennek a szellemi tulajdonságnak, a feladatfelismerésnek, szívósság jellemzi, kitartás a feladatok elvégzésében. Mindig ott van, ahol igény jelentkezik, mindig cselekszik a megfelelő pillanatban a közösség javára. Munkája sokoldalú, sokat tett és tesz a saját könyvtáráért, annak fejlődéséért, számítógépesítéséért, új szolgáltatások beindításáért. Tevékenysége ennél sokkal kiterjedtebb, a művelődési élet aktív tényezője, nincs olyan kulturális vonatkozású esemény, melyből ne vette volna, ne venné ki a részét. Kiállításokat kezdeményezett, ilyenek az illyefalvi Jókai Mór-, Mikszáth Kálmán-, Szabó Dezső- (állandó) kiállítások, a Benedek Elek-kiállítás a megyei könyvtár épületében, illetve a Kriza János-kiállítás Nagyajtán. Szobrok állításában, emléktáblák elhelyezésében vett részt, hogy csak néhányat említsek: Mikes Kelemen szobra Zágonban, Kossuth Lajos szobra Sepsiszentgyörgyön, em-

léktábla a magyar jakobinusok tiszteletére, Jókai és Bartók plakett stb.

Meghívására mintegy száz író fordult meg a megyében könyvtárigazgatói pályafutása alatt. Szívügye volt, ma is az a Könyvesház című magyar nyelvű könyvtári folyóirat szerkesztése, megjelentetése, a Művelődés című folyóirat szerkesztőbizottságával együttműködésben. Nevéhez fűződik több kiadvány menedzselése, mint például a Kossuth Lajos öröksége, a Deák Ferenc, a haza bölcse, a Mikszáth Kálmán fél csizmája, a II. Rákóczi Ferenc és a háromszéki kurucok, a Gyermekszemmel – József Attila 27 verse című köteteké.

Eddig méltattam Kiss Jenőt, az ötletgazdag menedzsert, a kultúrapártoló közösségi embert, a rendezvényszervezőt, most szólnék néhány szót az egyesületi elnökről is. 1990-ben Sepsiszentgyörgyön alakult meg a romániai magyar könyvtárosok első szervezete mint az EMKE Könyvtári Szakosztálya Kiss Jenő kezdeményezésére, 82 erdélyi könyvtáros részvételével. 2000-től Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesülete néven vált önálló jogi személyé. Jelenleg 210 tagja van.

A Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagja a Román Könyvtáros Föderációnak, valamint a Magyar Könyvtárosok Egyesületének. 2005-ben együttműködési megállapodást írt alá az Informatikai és Könyvtári Szövetséggel. Kiss Jenő szorgalmazására és irányításával állt össze az Örökség és feladat (tanulmányok a romániai magyar könyvekről és könyvtárakról) című tanulmánykötet megjelentetése, mely tartalmazza Erdély valamennyi

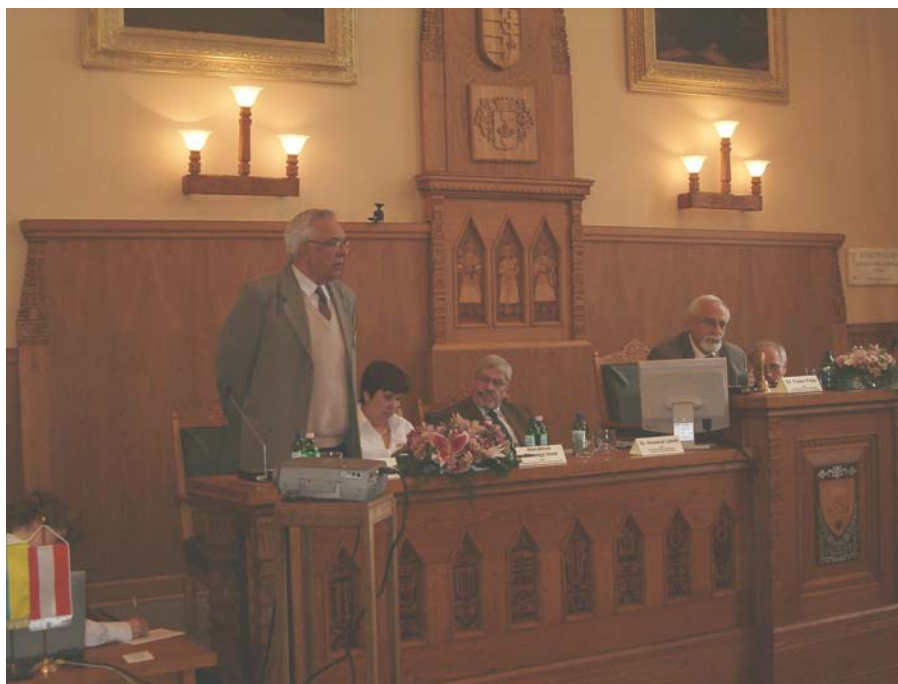
magyar könyvtárosának névsorát és elérhetőségi adatait. Számos olvasótábort szervezett egyetemisták és tanulók számára hazai és magyarországi könyvtárakkal közösen. Szakmai kapcsolatban áll magyarországi művelődési szervezetekkel és könyvtárakkal. Az ő ötlete volt a könyvtáros vándorgyűlésnek nevezett, kétévente sorra kerülő, erdélyi magyarérdekeltségű könyvtárakat érintő szakmai értekezlet megszervezése, ahol találkozhatnak Erdély magyar anyanyelvű könyvtárosai. Ez váltotta fel a könyvtárosi olvasótáborokat. Sok esetben közvetített magyar könyvtárak között, magára vállalta a magyarországi könyvtáraktól, intézményektől kapott könyvadmányok szétosztását.

Néhány dolgot ragadtam csak ki Kiss Jenő munkásságából, ennél sokkal többet tett és szívből, örömmel tette. Ideillenek Márai Sándor szavai: „Az életnek értéket csak a szolgálat adhat, amellyel az emberek ügye felé fordulunk. Ez kissé szigorúan és általánosan hangzik, de ez az egyetlen igazság.” Nos, Kiss Jenő ezt tette, élete szolgálat, a köz szolgálata, „mindennap, minden öntudatával az igazságot szolgálja”. Köszönet ezért neki.

Kopacz Katalin

(Elhangzott a Monoki István-díj átadásakor, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület ünnepi közgyűlésén a kolozsvári Magyar Operaházban, 2005. november 26-án. Kiss Jenőnek – lapunk olvasói nevében is – őszinte szívvel gratulálunk. – A szerk.)

*A Kárpát-medencei
könyvtárosok
2005. május 8–10. között
Csongrádon tartott
konferenciáján Kiss Jenő
a Romániai Magyar
Könyvtárosok Egyesületének
életéről, munkájáról,
elképzeléseiről beszélt*

Pályázat keretében megvalósított nemzetközi együttműködés

Az Eötvös József Főiskola Könyv- és Médiatára pályázatot nyert a Nemzeti Kulturális Alapprogram Könyvtári Kollégiumától kiállításokkal egybekötött programok megrendezésére tapasztalatcsere céljából.

Két helyszínen (Baján és Pélmonostoron) és két könyvtárban (az Eötvös József Főiskola Könyv- és Médiatárában és a Pélmonostori Városi Könyvtárban) kiállításokat szerveztünk és szakmai beszélgetéseken vettünk részt. A két várost évszázados kulturális és gazdasági kapcsolat fűzi össze. Mindkét település multikulturális régióban helyezkedik el, mely különböző nemzetiségek és etnikai csoportok lakóhelye. Mindkét fél számára nagy jelentőségű ez a nemzetközi együttműködés. Reményeink szerint ez a sikeres pályázat egy további folyamatos kapcsolatot indít el.

A kiállításokat *Marija Kretić Nađ*, a Pélmonostori Városi Könyvtár és *Majorné Bodor Ilona*, az Eötvös József Főiskola Könyv- és Médiatára igazgatója mutatta be.

A Baján megrendezett kiállítás címe *A szlavóniai írásbeliség – a kezdetektől máig*.

A szlavóniai és a baranyai könyvtárosok egyesülete keretein belül különböző típusú könyvtárak együttműködésének az eredménye a kiállított anyag. A kiállítással az összes szlavóniai íróra emlékeztek a vendégek, akik munkásságukkal nemcsak a horvát, hanem az európai irodalmi kontextust is gazdagítják, betekintést adtak Szlavónia írástudásába. A Pélmonostori Városi Könyvtár az egyetlen működő közkönyvtár a horvátországi Baranya területén, és egyben a Horvátországi Magyarok Központi Könyvtára is. A rendezvényen megismerkedhettünk *Delimir Rešicki* költővel, akinek néhány versét felolvasták. A költő lírájában és prózájában szövegeit „tájékoztatósi szinten” építi, arra törekszik, hogy művei nyitottak legyenek. Radikális nyelvezetével az

Fent: Baja. Balról jobbra (elől): Majdán János, Gorjánác Zsivkó, Majorné Bodor Ilona, Albertné Herbszt Mária

Középen: Pélmonostor. Balról jobbra: Vladimír Kedmenec, Andrea Zabján, Marija Kretić-Nađ, Majorné Bodor Ilona, Gorjánác Zsivkó

Lent: Pélmonostor. Ramháb Mária és Becker Erzsébet

Csak tiszta forrásból...

Angol nyelvi forrásgyűjtemény a Deák Ferenc Megyei Könyvtárban

egyik legolvasottabb horvát költő. A kiállított anyag nemcsak hallgatóinknak, hanem külső olvasóinknak is hasznos információkat nyújtott, találkozási helyszínt biztosított a horvát kisebbséggel foglalkozó szakemberek – *Hepp Mihály* (Pécsi Horvát Kisebbségi Önkormányzat), *Markovics Józsefné* elnök, *Kling József* osztályvezető (Bajai Horvát Kisebbségi Önkormányzat, Dél-Alföldi Régió Horvát Kisebbségi Önkormányzat), *Ostrogonác József* elnök (Magyarországi Horvátok Szövetsége) – és a Baján, valamint környékén élő horvát nemzetiségű lakosok számára is.

A Pélmónostoron megrendezett *Baja város helytörténete és helyismerete* című kiállítással megismertettük a Horvátországban élő magyarokat és minden érdeklődőt Baja városával, az Eötvös József Főiskolával, valamint az itt élő horvát kisebbséggel foglalkozó dokumentumokból válogatott anyaggal, prezentációval (felvételek és régi képeslapok Bajáról) színesítettük programunkat. Baja sokszínű nemzetiségi város, amelynek lakói nyelvüket, hitüket megőrizték. A magyarok mellett hosszú időn keresztül laktak egész negyedeket bunyevácok, németek. Baján és környékén sok általános iskolában folyik horvát oktatás (Bácsbokod, Bácsalmás, Bácsa, Csikéria, Dusnok, Gara, Hercegszántó, Katymár). A régió és a főiskola számára is hasznos és aktuális ez az együttműködés.

A kiállításokat szakmai beszélgetések követték. A szakmai beszélgetéseken a kollégákkal tapasztalatainkat, ötleteinket vitattuk meg. Konkrét eredmények, javaslatok hangzottak el, amelyek reményeink szerint egy további sikeres, tartalmas együttműködés kezdetei lehetnek. *Majdán János* főigazgató, *Albertné Herbszt Mária* főigazgató-helyettes és *Ramháb Mária* könyvtárigazgató, a Nemzeti Kulturális Alap-program Könyvtári Kollégiumának elnöke tisztelt meg bennünket a rendezvényeken való részvételével.

Mivel Eszéken, Pécsen és Baján is folyik könyvtárosképzés, ezen a területen további együttműködés várható, ennek reményével és lehetőségeivel zártuk a megbeszélésünket. A tervek jövőbeli együttműködést, műhelymunkát, élő kapcsolatot feltételeznek, és mindez fontos a kisebbség megmaradásáért.

Majorné Bodor Ilona
könyvtárigazgató

A British Council (BC) Hungary, vagyis Nagy-Britannia Magyarországon működő kulturális és oktatási intézete régóta tart fenn sokszálú és tartalmas kapcsolatot a magyar könyvtári rendszerrel. Ennek a kötelező udvariassági szinten messze túlmutató, baráti-kollegiális kapcsolatnak egészen egyedülálló fejezete az az együttműködés, mely 1998-tól az intézet (és annak könyvtára), valamint a megyei könyvtárak között áll fenn.

A könyvtárakban kialakított GatewayUK tájékoztató pontok, az intézet által adományozott számítógépek segítségével közelebb hozták az olvasókhöz, érdeklődőkhöz az Egyesült Királyságot, annak kultúráját, idegenforgalmi, munkavállalási lehetőségeit.

A kinyitott kapu nemcsak virtuálisan működik – folyamatosan érkeznek rajta keresztül könyvek, lemezek, kiállítások, író-olvasó találkozók. E kapcsolat jó lehetőséget kínál a nyelvgyakorlásra is – ez vezette a BC vezetőit abba az irányba, hogy tovább bővítsék a könyvtárhasználók lehetőségeit. Az együttműködés következő lépése az angol nyelvi forrásgyűjtemények megyei könyvtárakba történő telepítése volt. Ezek korábban más keretben működtek, de a tapasztalatok azt mutatják, hogy a nagy forgalmú, széles kapcsolatrendszerű közkönyvtárak tudják állományukat leginkább hasznosítani. A gyűjtemények igen gondosan válogatott anyaga a nyelvtanítást és a nyelvtanulást szolgálja, könyvek, kazetták, CD-k egyaránt megtalálhatók bennük.

A szolgáltatás jelentőségét mutatja, hogy egyes helyeken maga a brit nagykövet adta át a használóknak a különgyűjteményt.

Sajnos a november 16-án tartott zalaegerszegi megnyitón *John Nichols* nagykövet bár tervezte, de nem tudott jelen lenni – neki is vannak főnökei, máshová rendelték. Nagy volt pedig a készülődés, a megyei közgyűlés elnöke és a város polgármestere is hivatalos volt az ünnepségre, s a program szervezésébe három gimnázium, több nyelviskola is bekapcsolódott. Tulajdonképpen ez a széles körű összefogás, az angol nyelv és

kultúra barátainak felbuzdulása avatta jelentős eseménnyé, valóságos közüggé a forrásgyűjtemény átadását. Maga a könyvtár is erősen készült a gyűjtemény fogadására: kifestettük a „corner” falait, függönyöket, polcokat vásároltunk, hogy a környezet barátságos legyen. Egy ismerős virágáros felajánlásból még gyönyörű, a BC logóját idéző ikebanát is varázsolt a falra. A gyűjteményt önálló egységként illesztettük a könyvtár állományába, hozzáférési lehetőségeit könyvtárhasználati szabályzatunkba foglaltuk.

A műsor összeállításakor jelentkezett egy kollégánk, hogy ő is szeretne egy angol nyelvű verset mondani, melyet azután a Zrínyi Miklós és a Kölcsey Ferenc Gimnázium tanulóinak közös produkciója követett (egymással versengő iskolákról lévén szó ezt tessék úgy értékelni, mintha a Pál utcai fiúk a vörösingességekkel adtak volna közös műsort, az angol nyelv ereje azonban összekovácsolta őket). A British Councilt *John Pare* igazgatóhelyettes képviselte, *Szabó Sándor*, *Kovácsné Eördögh Rita* és *Vass Ágota* társaságában.

A fiatal igazgatóhelyettes, akit nemrég helyeztek a Közel-Keletről Magyarországra, a diákokkal zsúfolásig telt kölcsönzőtérben, félúton az EU tájékoztató sarok és a British Council „corner” között állva, látható megindultsággal és meghatottsággal értékelte a fogadtatást, az élményszámba menő műsort, hazájának és a brit kultúrának megbecsülését. Így adta át a használóknak a csaknem egymillió forint(!) értékű gyűjteményt, és ígéretet tett annak további támogatására. (Ezek nem üres szavak voltak: azóta már bővült is az állomány, és lehetőség nyílt egy munkatársunk angol nyelvi tanfolyamának finanszírozására.)

A könyvtári programot követően látogatást tettünk a szomszédos Göcseji Múzeum képzőművészeti kiállításán, ahol a zalai születésű Kisfaludi Strobl Zsigmond szobrászművész munkáiból látható egy szép kollekción. Tessék elképzelni brit vendégünk meglepetését, mikor egy kis vidéki magyar múzeumban G. B. Shaw és a kenti herceg mellszobra között II. Erzsébet királynő ifjúkori portréja nézett vele szembe...

Talán ennyiből is megértik a kedves olvasók, hogy miért vetemedtem e tudósítás megírására. Együttműködő partnerünk, a British Council valóban nagyon sokat segít a magyar könyvtárügynek, szervezi a kétoldalú tapasztalatcseréket,

támogatja rendezvényeinket. Legyen ez a beszámoló egyúttal köszönet is minden ott dolgozó kollégának.

Tanulságosnak gondolom az eseményt abból a szempontból is, hogy minden előre megbeszél-

DAT- konferencia 2005

A Magyar Tartalomipari Szövetség (MATISZ) tizenötödik konferenciáját rendezte meg 2005. november 9–10-én.

Az eKultúra – digitális könyvtár szekció programjának védnöke Fodor Péter, az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnöke volt, címe pedig *Minden, amit a digitális világról tudni lehet*. A program

első részében elméleti előadások hangzottak el.

Téglási Ágnes főtanácsos (Oktatási Minisztérium) a tudományos publikáció változó trendjeiről beszélt az e-világban. A tudományos folyóiratok megjelenítése, a tudományos eredmények nyilvánosságra hozatala és elérhetővé tétele az elektronikus tartalmak terjedésével óriási változáson megy keresztül. Olcsóbb lesz-e ez a kiadás vagy csak átstrukturálódnak a költségek? Milyen előnyei vannak az elektronikus publikációnak és ezeket ki tudja kiaknázni? Vajon az egyetemek, kutatóintézetek, azok könyvtárai, a könyvtári konzorciumok csupán szenvedő alanyai vagy aktív résztvevői ezeknek a változásoknak? Az előadás ezeket a kérdéseket járta körül a nemzetközi trendek és az Elektronikus Információ Szolgáltatás (EISZ) nemzeti program fejlesztése során szerzett tapasztalatok alapján.

Dirk Lens, a Swets menedzser-igazgatója Innovatív szolgáltatások a digitális világban címmel tartott előadást. Az elektronikus világ mindig összetettebb lesz. A nyomtatotról az elektronikus változatra való áttérés sokkal inkább gyorsul, mintsem azt sok szakember gondolta. 2006-ban ezek az elektronikus STM-folyóiratok már elérik a piaci hányad hatvan százalékát. A Swets Information Services – mint a folyóirat-üzlet egyik vezető szereplője – korszerű, új szolgáltatásokkal és gyártmányokkal képviseli ezt a fejlődést. Például a profi módon üzemelő E-access management (E-access-Service) – könyv-

Túloldalt: az első olvasók...

Lent: Szabó Sándor, John Pare, Tóth Judit

Fent: részlet a gimnazisták előadásából

ve, a kölcsönös érdekek figyelembevételével, a „gentleman’s agreement” szabályai szerint zajlott – nem kellett sokoldalú pályázatokat írni, igazolásokat, kimutatásokat mellékelni. Mégis minden zökkenőmentes volt, a szükséges anyagok, pénzek időben megérkeztek.

Amit pedig különösen fontosnak gondolok, az a társadalmi esemény, amelyet e program előkészítése, megvalósítása, a sajtóban való szerepeltetése jelentett: újra és újra bizonyítani tudjuk, hogy igazi művelődési intézmények, sokoldalúan szolgáltató kultúraközvetítő központok vagyunk.

Figyelve a magyar kulturális palettát, az ott szereplő intézményeket, a könyvtárak művelődésszervező ereje egyre nyilvánvalóbb, az erőnk pedig a stabil működésű intézményhálózatban, a nagyfokú szervezettségben, kapcsolatrendszerünkben, munkatársaink felkészültségében és ötletességében van. *Az olvasás éve* vagy *A nagy könyv* rendezvényei egyértelműen mutatják, hogy viszonylag kevés pénzből tudunk nagyot alkotni. Ehhez kellene kapnunk lehetőséget és bizalmat – úgy, ahogy a British Counciltől kaptunk.

Kiss Gábor

tárak elérése elektronikus úton – és az EDI (Electronic Data Interchange) – elektronikus adatcsere – a könyvtárlátogatóknak idő- és költségmegtakarítást jelenthet. A SwetsWise új webalapú szolgáltatás, amely két összetartozó modulból áll. Egy modul kezeli az előfizetési nyilvántartást (SwetsWise Subscriptions) egy másik, ettől elkülönülő modul pedig a kiadók feletti on-line tartalmi hozzáférést (SwetsWise Online Content) biztosítja. Ez ma a legnagyobb összevont, új ajánlásokat tartalmazó rendszer, mint a Swets Title Bank és a SwetsWise Linker.

A nyomtatottól az on-line felé: könyvtárak és forgalmazók partnerkapcsolata címmel *Cary Bruce*, az EBSCO általános menedzsere arról beszélt, hogy az elektronikus folyóiratok adata az egész világon új kihívások elé állítja a könyvtárakat, és megváltoztatja a gyűjteményszervezés és a gyarapítás módját. Ez a könyvtárak és az ügynökségek közötti hagyományos kapcsolatban is bizonyos eltolódásokat eredményez. Egyes könyvtárak, kiadók és új piaci szereplők megkérdőjelezik az ügynökségek által nyújtott szolgáltatások értékét az elektronikus világban. Az előadás áttekintette az aktuális tendenciákat és elemezte az elektronikus folyóiratok életciklusát. Rávilágított arra is, hogyan változnak az ügynökségek szolgáltatásai azért, hogy az elektronikus világban megfeleljenek a könyvtárak igényeinek, és ennek mi az értéke, illetve ára.

A szekcióprogram második részében bemutatókat láthattunk néhány könyvtár eddig elért digitalizálási eredményeiről. Így a BME OMIKK tudománytörténeti CD-sorozatáról, a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár Borsodi digitális könyvtár elnevezésű projektjéről, a Békés Megyei Könyvtár Light Körös-Maros programjáról, valamint a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár stratégiai tervéről.

Ezt követően *Dippold Péternek*, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos igazgatójának moderálásával a résztvevők az országos könyvtári digitalizálási terv kapcsán aktív eszmecsere folytattak a könyvtárak megváltozott szerepéről, az elektronikus dokumentumok rohamos mennyiségi növekedéséről, a digitalizálás összehangolásáról és minden egyéb megoldandó feladatról.

A közeljövőben ezeknek a témáknak újabb fórumot teremtünk, mert „együtt könnyebb”...

Fonyó Istvánné

„Csütörtököt” mond az Egyetemi Könyvtár

Az ország legrégebben folyamatosan működő könyvtára december elsejétől csütörtökönként is várja a kölcsönözni vágyó olvasókat. A kölcsönzési napok szűkítését hét éve az tette indokolttá, hogy a könyvtár modern kori állományának leltározásához, a régi anyag leválogatásához és az 1950 előtt beszerzett anyag rendezéséhez további munkaerőre volt szükség, amit az Egyetemi Könyvtár csak munkatársainak átcsoportosításával tudott megoldani.

A hatszázezer kötetet érintő leltározási, leválogatási és rendezési folyamat olyan fázisba érkezett, hogy a kölcsönző hetente még egy napon tudja kiszolgálni az olvasókat. Terveink szerint jövő év szeptemberétől újra öt napon keresztül lehet majd kölcsönözni a könyvtár állományából.

Hétfőtől péntekig 10 és 18 óra között vehető igénybe a tájékoztató, a folyóirat-olvasó, a szakolvasó, valamint az EISZ kabinet (16 terminálos, internet-elérést biztosító terem). December elsejétől kölcsönözni keddtől péntekig lehet.

Az Egyetemi Könyvtár országos gyűjtőkörrel rendelkező, nyilvános, tudományos szakkönyvtár, amelyet minden tizennyolcadik életévét betöltött személy látogathat. Iskolai igazolással kutatómunkát folytató középiskolai tanulók is beíratkozhatnak.

A látogatójegy kiállításához szükséges okmányok: személyi igazolvány – külföldieknek útleivel –, diákigazolvány, kedvezmények igénybevételére jogosító okmány.

A további tudnivalók és a katalógus elérhető honlapunkon: www.konyvtar.elte.hu. Az Egyetemi Könyvtár címe: Budapest, Ferenciek tere 6.

József Attila és kora

„Az ünnepet nemcsak a naptárban írják piros betűkkel, s nemcsak a naptárnak van piros betűs napja.” *Márai Sándor* szerint „az élet elhoz másféle ünnepeket is”.

Ilyen ünnep volt számunkra 2005, *József Attila emlékéve*. A költő születésének századik évfordulóját számtalan megemlékezéssel, változatos módon ünnepelték országszerte. *Salgótarjánban a Balassi Bálint Megyei Könyvtár* centenáriumi rendezvényének az évfordulóra szervezett eseményen túl az volt a célja, hogy ösztönzője és segítője legyen a költő életműve iránti érdeklődés elmélyítésének, a történeti igazság szerinti értékelés kialakításának.

A jeles évforduló alkalmából *József Attila és kora* címmel műveltségi versenyt szerveztünk Nógrád megye középiskolás tanulói részére. A program megrendezésével az is szándékunk volt, hogy segítsük a diákokat az iskolai tananyag túlmutató, az átlagosnál gazdagabb József Attila-kép kialakításában. A vetélkedővel, a hozzá kapcsolódó felkészüléssel a költő igazi megértéséhez, árnyaltabb, hitelesebb megítéléséhez szeretnénk volna hozzájárulni, a tanulók minél szélesebb körében megismertetni örökségét, közel hozni a fiatalokhoz költészetét.

A Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése, valamint a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatását elnyerve a költő szüle-

tésnapján hirdettük meg a versenyt. Felhívásunkra azonnal jelentkeztek a középiskolák a megyéből, egy-egy iskola képviselőjében háromfős csapatokkal.

Felkészülésünk első szakaszában áttekintettük a József Attila életrajzával és munkásságával foglalkozó, rendkívül gazdag szakirodalmat, az életmű értékelésének, elemzésének legújabb ered-

ményeit. A feldolgozandó források jegyzékének összeállításában az életmű új megközelítése volt a szempont. A József Attila sorsáról kialakított vélemények ugyanis az utóbbi években több ponton megváltoztak, új adatok, összefüggések kerültek napvilágra, melyek újragondolásra készítenek egy sor kérdésben. Éppen ezért úgy gondoltuk, hogy a diákoknak nagyon hasznos lesz megismerni a kortársak, kutatók mai véleményét, álláspontját, annál is inkább, mert ítéletüket számos új szempontú megközelítés is kiegészíti. Az általunk megadott

szakirodalom alapján tavasztól készültek, kutattak, olvastak a diákok folyamatos könyvtárosi, tanári irányítással. Felkészülésük része volt a Nógrádi Történeti Múzeum májusban megnyitott *Költőnk és kora* című emlékkiállításának, mely József Attila életét és korát megrázó erejű korabeli műtárgyak és a költő saját kézíratai segítségével idézte fel. A könyvtárban a költő életútját, munkásságát bemutató kiállítás szintén segítségükre volt.

Időközben összeállítottuk a feladatokat, elkészítettük a vetélkedő forgatókönyvét. A művelt-

1930-as évek korának, történelmének vizsgálatába, beleértve a kor művészetét is. A vetélkedő során a csapatok remek teljesítményt nyújtottak, valamennyi résztvevő igen magas fokú felkészültségről tett tanúbizonyságot. A zsűri (*Kovács Anna, Bódi Györgyné és Tolnai Gáborné*) elismerően állapította meg, hogy a verseny magas színvonalú volt, a helyezések sorsát minimális különbség döntötte el. Ezért is volt jó érzés, hogy a zsűri elnöke minden versenyzőnek értékes díjakat adhatott át. Minden versenyző és felkészítő tanár könyvjutalmat és emléklapot kapott.

A program méltó zárásaként a füleki APROPÓ Diákszínpad verses-zenés József Attila-összeállítását kapták ajándékkul a vendégek, és megtekinthették *Schnelczer Zoltán* füleki művészek az emlékévk tiszteletére készült fotóit.

Rendkívül tanulságos volt számunkra az, hogy a tanórákon kívüli élményeknek mennyire meghatározó szerepük van abban, hogy a fiatal olvasók miként vélekednek egy alkotóról, hogy lesz-e kedvük kézbevenni műveit, olvasói lesznek-e. Különösen igaz ez olyan bonyolult lel-

ségi versenyen, október 27-én délelőtt hét középiskola huszonegy diákját és kísérőit fogadtuk a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban. A résztvevő csapatok: Salgótarjánból a Bolyai János Gimnázium, a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola, a Madách Imre Gimnázium, a Stromfeld Aurél Gépipari és Építőipari Szakközépiskola, a Tánicsics Mihály Közgazdasági és Kereskedelmi Szakközépiskola, Szécsényből a Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium és Szakközépiskola és Bátorterenyéről a Váci Mihály Gimnázium.

A vetélkedő középpontjában természetesen József Attila életútja, életműve állt, de belehelyezve egy tágabb összefüggésrendszerbe: a XX. század eleji irodalmi megújulásnak, az 1920-as,

kiségű költő esetében, mint József Attila, akinek versei mindannyiunkat mélyen érintenek és elgondolkodtatnak. S a költészetet nemcsak a költemények teszik. A verseken kívül talán még sokkal inkább hozzátartozik az ember, aki a versek mögött áll, és a sors, amelyet hordoz. Egy költő életművének sorsa megszületése idején elsősorban a felnőtt olvasókon múlik, az utókorban a fiatalok a legfontosabbak.

József Attila eljutott-e hozzájuk, vajon mit látnak benne ma? Hogy magukénak érzik, arra egyértelmű választ kaptunk a program során. És arra is, hogy olvassák és szeretik.

József Attila csak erre vágyott.

Gecse Zsuzsanna
a program szervezője

Vállalati könyvtárosok műhelybeszélgetése

Az elmúlt év októberében nagy érdeklődést kiváltó konferenciát rendezett a MATÁV (ma Magyar Telekom) Infotéka a vállalati könyvtárak helyzetéről, fejlesztési, fejlődési lehetőségeiről. Ennek folytatásaként 2005. november 3-án húsz, elsősorban nagyvállalati könyvtáros gyűlt össze a BME OMIKK tanácstermében, hogy felidézze és folytassa a közös eszmecserét. Az összejövétel célja most is az volt, hogy jó ötleteket kapjunk egymástól ahhoz, hogyan legyünk elismertek és nélkülözhetetlenek fenntartóink számára.

A többórás kötetlen beszélgetés közben hamar kiderült, hogy feladataink, örömeink és problémáink nagyon hasonlóak. Ugyan terveink szerint három témát is szerettünk volna alaposan körüljárni – a felhasználói igények kezelését, a szolgáltatások népszerűsítését és a fenntartóval való kapcsolatot –, de már a bemutatkozás közben olyan sok érdekes kérdés merült fel, hogy a rendelkezésünkre álló időt túllépve sem sikerült érdeklődésünket szűk csatornába terelni.

A vállalati könyvtárak és könyvtárosok helyzetének átalakulását jelzi, hogy többen felvetették a könyvtárak elnevezése körüli sokszínűséget, például dokumentációs központ és könyvtár, műszaki könyvtár, szakirodalmi információs csoport, infotéka. Ugyanígy a könyvtárakban dolgozó kollégák munkaköri megnevezése is tükrözi helyzetünk változóságát az egyes cégeknél: könyvtáros, szakinformátor, információmenedzser vagy információbróker. A Könyvtári Intézetet *Fehér Miklós* osztályvezető képviselte, aki felajánlotta együttműködését a pontosabb statisztikai elnevezés/besorolás kidolgozásában.

Több téma felmerült, melyeket érdemes majd későbbi műhelybeszélgetéseken részletesebben körüljárni. Érdekes volt tapasztalni, hogy már az egyik legalapvetőbb kérdés, a nyitvatartási idő milyen „stratégiai” problémákat vet fel, hogy a leltározás terén milyen nehéz a könyvtári törvénynek megfelelni a gyorsan változó piaci helyzetben működő könyvtáraknál, milyen sajátosságokat mutat esetünkben az állományapasztás, mi várható a szerzői jogok szabályozásában, milyen módszereket használunk a teljesítmény-

értékelésre stb. Az egyik leghosszabban tárgyalt téma az volt, hogy hogyan „vetessük észre” magunkat abban a helyzetben, amikor – úgymond – távol működünk a cég stratégiai vezetésétől, milyen eszközökkel tehetjük szükségessé, majd lehetőleg nélkülözhetlenné magunkat.

Köszönjük *Fonyó Istvánné* főigazgatónak és *Marácz Lászlóné* főmunkatársnak a vendéglátást és a lehetőséget a könyvtár szolgáltató helyeinek, többek között a föld alatti raktáraknak a megtekintésére.

A jó hangulatú összejövétel végén elhatároztuk, hogy jövőre negyedévente tartunk hasonló műhelybeszélgetéseket. Legközelebb 2006. január végén találkozunk, valószínűleg a MÁV könyvtárában (MÁV Rt. Ügykezelési és Dokumentációs Szolgáltató Szervezet, Dokumentációs Központ és Könyvtár), hogy tanulhassunk egymás értékes tapasztalataiból.

Fazekas Andrea–Kóródy Judit

A vers az, amit mondani kell

Kányádi Sándor mesélte egy paksi látogatása alkalmából, hogy iskolásokkal találkozott a Székelyföldön jártában, talán éppen szülőfalujában, az udvarhelyszéki Nagygálambfalván. A tanítónéni kérdésére, hogy mi a vers, egy kerekfejű, csillogó szemű kisdíák azt válaszolta, hogy a vers az, amit mondani kell.

Ki tudná ezt ennél mélyebben megfogalmazni? A vers soha nem holt betű bezárva egy könyv lapjaiba. Kikíváncozik onnan, hangzani akar, mondani kell a szavait.

Ezekben a hetekben sok Tolna megyei középiskolás lapozgatta a versesköteteket, keresgélt megfelelő verset, hogy felszabadítsa a szavakat az írott betű rabságából: hogy elmondhassa őket. *Wass Albert*, *Nagy Gáspár*, *Buda Ferenc* és mások verseit. A bonyhádi városi könyvtár az idén másodszor rendezte meg a Wass Albert vers- és prózamondó versenyt középiskolásoknak és felnőtteknek. A megyei elődöntőre a bonyhádi Pákolicz István Könyvtárban került sor.

Hogy miért éppen Bonyhádról indult útjára ez a nemes versengés? Minden bizonnyal azért, mert e völgyeségi kisvárosban tisztelik és szeretik az erdélyi születésű író, aki egész életét kényszerű emigrációban töltötte, s csak holtában

térhetett haza. A bonyhádiak szobrot állítottak az írónak, jobban mondva befogadták máshonnan elűzött szobrát. Náluk működik a Wass Albert Törzsasztal, mely ápolja az író emlékét. Talán azért értik meg jobban ennek az életpályának a tragikumát, a szülőföldet kényszerűségből elhagyók fájdalmát, mert mindez közelről érinti a bonyhádiakat. Köztük élnek az idetelepített bukovinai székelyek leszármazottai és a szülőföldjükről elűzött svábok maradékai.

Gróf czegei és szentgyeydi Wass Albert soha nem járt Bonyhádon, de a számkivetettség érzése, az idegen nagyvilágba való elindulás bizonytalansága közös pont lehet az egyik hazából a másikba, egyik földről a másikra űzött székelyek sorsával. Miképpen Wass Albert számára fontos volt az erdélyi lét megőrzése egy életen át s erről írt minden művében, akképpen a bukovinai székelyek sem feledték gyökereiket.

Wass Albert életének kezdete Válaszút, a mezősegi családi birtokok egyike, a végállomás pedig Marosvécs, hol hamvai nyugszanak. E két település alig száz kilométerre fekszik egymástól. Ha térben nem nagy is ez a távolság, időben kilencven évet fog át. Kiröpíti a történelem az írókat a biztosnak vélt szülőföldről, birtokról a nagyvilágba, először Németországba, majd Amerikába, hogy soha ne térhessen vissza oly igen szeretett Erdélyébe, csak holtában. Hamvait – bár ő végakaratóban úgy rendelkezett, hogy a világ számára legszebb helyén, a Keleti-Kárpátokban, a Kelemen-havasok tetején trónoló Istenszéke közelében szórják szét – a család és erdélyi írói körök akaratából a marosvécsi vár kertjében, *Kemény János* síremlékéhez közel helyezték el.

Marosvécs lassan irodalmi zarándokhellyé válik, hiszen itt minden a két világháború közötti erdélyi magyar irodalom törekvéseire emlékeztet: a Helikon-asztal a kastélykertben, a vár, melyben báró Kemény János évenként rendezte az írótalálkozókat, az évszázados tölgyfák, melyek mindennek szemtanúi voltak, s most az írók álmát vigyázzák.

Így válik lassan zarándokhellyé az idén január 8-án Bonyhádon felállított Wass Albert-szobor is, talapzatát mindig friss virág, koszorúk borítják. Ha már szülőföldjén nem állíthatnak neki szobrot, melyre nevét is felírhatnák, az udvarhelyiek csak megtalálták a megoldást. Udvarhely főterén szoborparkot építettek az er-

délyi nagyságok tiszteletére (a szobrok alkotói egy Vas megyei kis falu, Zsennye szobrászművészei), ott kapott helyet egy névtelen, Wass Albert vonásait viselő alkotás a sokat mondó üzenettel „Vándor székely hazatalál”.

Az író természetszeretete minden munkájában benne van. Ezt hivatott ápolni Marosvásárhelyen a Perpetuum Mobile (Örökmozgó) Természettjáró Egyesület. Évenként Wass Albert teljesítménytúrákat szerveznek a Kelemen- és a Görgényi-havasokban, bejárják az ismert regények (A funtineli boszorkány, Adjátok vissza a hegyeimet!) cselekményének helyszíneit.

Érdekes, de talán nem véletlen, hogy egy bonyhádi kovácsmester, *Fazekas József*, aki szakmájának igazi művésze, kovácsolja azt a középkori végvári szablyát, melyet évenként odaítélnek a Balassi Bálint-emlékkard irodalmi díjazottjának. Ezt az emlékkardot posztumusz Wass Albert is megkapta 1998-ban.

A Présház Társaság az Európai Értékek Terjesztéséért civil szervezet alapította a díjat 1993-ban. A társaság Balassi életének eszményképeit választotta kultúrapártoló és -támogató tevékenységének alapjául: az „édes haza”, a „vitélő oskola”, a „kereszténységnek pajzsát viselő Magyarország” Balassi verseinek alappillérei. Először 1997-ben adták át a Balassi Bálint-emlékkardot, akkor *Tóth Bálint* költő kapta. Azóta évenként kerül erre sor, *Döbrentei Kornél*, *Nagy Gáspár*, *Buda Ferenc*, *Gérecz Attila*, a váci börtönéből az 1956-os forradalom napjaiban kiszabadított fiatal költő, akit halálos golyó ért az utcai harcokban, *Utassy József*, *Farkas Árpád* (Sepsiszentgyörgy), *Kiss Benedek*, *Vári Fábián László* (Kárpátalja), *Ferenczes István* (Csíkszereda) kapta. Az utóbbi években kitüntették azokat a műfordítókat is, akik Balassi műveit fordították. A díjhoz tartozik még egy díszoklevél, melyet *Vincze László* szentendrei nyomdász készít el művészi kivitelben, valamint egy fehér porcelán Balassi-szobor, mely a Herendi Porcelán Manufaktúra ajándéka. A kuratórium elnöke *Makovecz Imre*.

A bonyhádi Solymár Imre Városi Könyvtár felhívása szerint a megmérettetésre vállalkozó diákok a díjazott költők műveiből választhattak verset vagy prózát. A zömmel Wass Albert életművéből választott versek felölelték szinte az egész költői pályát a kezdetektől (Wass Albert fiatalon, 17 évesen jelentkezett először versekkel) az amerikai kirekesztettség utolsó évtizedé-

ig. A 27 versmondó közül nehéz volt kiválasztani azt a két diákot, aki továbbjuthatott a 2006. január 8-án Bonyhádön megrendezendő országos döntőbe.

E sorok írója (a zsűrielnök tisztét betöltve) társaival hosszan kereste a megoldást, hogy több rátermett versmondót is győztesnek nevezhessen meg, de a szigorúan megszabott keretszám erre nem adott lehetőséget. Végül *Páll Ágnes* (felőtt korosztály), *Novotni Adél* (Szekszárd, Garay Gimnázium) és *Parragi Judit* (Pécs, Löwey Klára Gimnázium) állhat ki ismét a pódiumra 2006 januárjában Bonyhádön.

A paksi rendezvény napja, november 19. újabb bonyhádi kötődést árul el. A magyar irodalom legnagyobbjai közé tartozó *Vörösmarty Mihály*, a Szózat költője életének korai de meghatározó szakasza Bonyhádhoz kötődik. A város büszkén ápolja ezt az emléket, szobrot is állíttatott a nemzet nagy költőjének. Véletlen egybeesés lenne, hogy éppen a szavalóverseny napján, november 19-én emlékezett meg a hálás utókor a költő halálának 150. évfordulójáról? (Ne bolygassuk, hogy valóban méltón megemlékezett-e, s hogy valóban hálás-e ez az utókor bármiért is.)

1855. november 17-én a súlyos beteg költőt, kinek inkább nemzeti tragédiáktól megtépázott lelke volt beteg, mint testi valója, barátai tanácsára családja új lakásba, a Váci út 5. szám alá, az ún. Kappel-házba költöztette. Abban a házban éppen 25 évvel azelőtt *Kisfaludy Károly* lakott, a magyar irodalom megújításának kezdeményezője. A fiatal *Vörösmarty* mestereként tisztelte (szerencsénkre a tanítvány messze túlszárnyalta mesterét), abban a házban halálos ágya mellett is ott állott. Talán ezek az emlékek tódultak fel benne a ház, az ismerős környezet láttán, mikor feleségétől támogatva az új lakás felé igyekezett? A lépcsőn hirtelen összeesett, agyvérzést kapott, és többet nem is tért magához. November 19-én a koradélutáni órákban, 55 éves korában meghalt. Az 1849-es bénultság állapotából e halálhír rázta fel a nemzetet, november 21-én, a nagy költő temetésének napján Pest és Buda lakossága a Kerepesi temető felé vonult végbúcsút venni a reformkor legnagyobb költőjétől. Húszezer ember kísért a koporsót, utána pedig gyűjtést rendeztek a *Vörösmarty*-árvák javára. Az a nap, november 21-e *Kisfaludy Károly* halálának napja volt éppen 25 évvel azelőtt.

És itt e hálás utókor. Megszívleli-e a költő intelmeit, hogy ne hajszolja mohó vággyal a „kincs, hír, gyönyör” megszerzését? Fiatal jegyesét, *Csajághy Laurát* óvja a költő e világi hívságok birtoklásától *A merengőhöz* című versében. Minket, a sokszor korecsnak bizonyuló utódokat, minden arra ösztönöz, hogy megszerezzük mindezt. És a „Hazádnak rendületlenül légy híve...” biztatással hogy állunk, kortársaim?

Gyász, megemlékezés, ünnep, minden együtt volt e napokban. A paksi könyvtár falai között éltek a szép versek, a szavak, a költők üzenetei. Megnemesedtek tőlük a fiatal lelkek. Köszönet mindezért a nemes vetélkedő kitalálóinak és szervezőinek: a bonyhádi Solymár Imre Városi Könyvtárnak és a paksi Pákolicz István Városi Könyvtárnak.

Serdültné Benke Éva

Mesenap egy vajdasági iskolában

Iskolánk, az Id. Kovács Gyula Általános Iskola is csatlakozott a népmese napjának megünnepléséhez. A rendezvényt gyerekek és tanárok egyaránt sikeresnek értékelték. Már most gondolkodunk, hogyan lehetne jövőre még színesebb, gazdagabb programot szervezni. Rendezvényünk-ről hírt adott a Magyar Szó, az egyetlen magyar nyelvű napilap is. Reméljük, több iskola is kedvet kapott a csatlakozáshoz. Az alábbiakban a megjelent cikkekből olvashatnak.

Megszelídíteni a vadkörtét...

Mesenap a bácskossuthfalvi iskolában

A Magyar Olvasástársaság felhívása, hogy szeptember 30-át a népmese napjaként ünnepeljünk, visszhangra talált a a bácskossuthfalvi Id. Kovács Gyula Általános Iskolában is. Benedek Elek születésnapján az egész tanítási napot a nagy meseíró emlékének és a népmeséknek szentelik. Lesz mesemondás, amibe a tanári kar is bekapcsolódik, valamint rajz- és fogalmazás-pályázatot hirdetnek.

Reméljük, ezzel egy kicsit hozzájárulunk a gyerekek szókincsének bővítéséhez, látóköriük szélesedéséhez, fantáziájuk szárnyalásához. És reméljük, a mese szeretetét is közvetíteni tudjuk feléjük – hallottuk *Csernik Ilmától*, az iskola pedagógusától.

Az első két órán mesét mondanak mind az alsós, mind a felsős diákok, sőt a tantestület tagjai is felelevenítik kedvenc történetüket. Régen a mesemondás mindig a hétköznapiakból való kiemelkedést, egyfajta rituálét jelentett. Ezt az osztályokban jelképesen úgy oldják meg, hogy gyertyát gyújtanak, és azt ülik körbe. Ezután az alsós tanulók számára rajzpályázatot hirdetnek, a felsősök pedig fogalmazást, mesét írnak, amelyben a következő próbákat kell kiállnia a hősnek: megszelídíteni a vadkörtét, meggyógyítani a bolondgombát, megédesíteni a keserűfüvet. Kedvenc mesehőseik találkozáját is megszervezték, és arra a kérdésre is választ várnak a nap folyamán a bírálóbizottság tagjai, hogy számukra miért fontosak, és fontosak-e a mesék.

Magyar Szó, szeptember 30.

Akció és agresszió helyett: mese A bácskossuthfalvi iskolában megtartott mesenap eredményei és tanulságai

(Bácskossuthfalván) szeptember 30-án az egész tanítási napot a nagy meseíró emlékének és a népmeséknek szentelték. Rajz- és fogalmazáspályázatot hirdettek, a nap első részében pedig tanárok és diákok egyaránt mesét mondtak. Csernik Ilma pedagógust a különleges iskolai napról kérdeztük.

„A rendezvény után azt lehetne mondani, hogy a mesemondás különösen nagy és új élményt jelentett a felsősöket oktató tanárok számára, akik még nem voltak ilyen mesemondói, mesehallgatói helyzetben a gyerekekkel. Őszintén szólva nekem is voltak fenntartásaim, hogy a vizuális kultúrán felnőtt nagyobb gyerekek kinevetik a mesét, unják, nem fogják figyelemmel végighallgatni egymást. Kellemes meglepetés volt mindannyiunk számára az az érdeklődés, amellyel még a nyolcadikosok is figyeltek mesélő tanáraikra. Egy izgulósabb, félénkebb tanárkolléga elárulta, hogy maga sem akarta elhinni, de végül még élvezte is a mesélést. Huszonhat Benedek Elek által gyűjtött mese hangzott el, ezt kiegészítették a gyerekek által mondott mesék. A tanulók nagy örömmel fogadták a nem megszokott feladatokat. Sokan megszervezték a mesehősök találkozáját: a pozitív és negatív szereplők egyaránt arról vitáztak, hogy igenis szükség van a mesére. Bebizonyosodott, hogy a mese mindig időszerű, és minden korosztály számára érdekes. Sajnálkozásukat fejezték ki, hogy lassan kiszorítják az

írott meséket és főként a mesemondás szokását a modern technikai eszközök.

A fogalmazásírói pályázaton született néhány kiemelkedő, fantáziadús alkotás, összességében azonban elmondható, hogy a gyerekektől a hétköznapiak és az iskola sem kívánja meg túlzottan a kreativitást, igazi meseélménye sincs mindenkinek, így a feladatok megoldása nem mindig volt túl ötletes. Meg kell tanítanunk őket, hogy merjenek szabadabbak, ötletesebbek, eredetibbek lenni, talán a mesenap is hozzájárult ehhez.

A nap végén az élménybeszámolókat az igazgató meséje zárta, égtek a gyertyák és nekünk, tanároknak is jó volt a meghitt hangulatban, mesét hallgatva egy kicsit újra gyerekek lenni.

A díjazottak a gyermekhét zárórendezvényén kapták meg jutalmukat. Tartva magunkat a nap szellemiségéhez és céljaihoz, az édesség mellett természetesen egy-egy mesekönyv is az ajándék része volt. Reméljük, olvasgatni is fogják, és jövőre, az akkor immár második mesenapon ebből is mesélnek a gyerekek.“

A rajzpályázat díjazottjai: 1. osztály – *Nagy Réka*, 2. osztály – *Séfer Balázs*, 3. osztály – *Móric Maja*, 4. osztály – *Kucor Tamara*, kiegészítő tagozat – *Zlata Jovanović*.

A fogalmazás-pályázat győztesei korosztályonként: *Vadóc Boglárka* (5. osztály) – A szegényember, aki megszelídíti a vadkörtét, *Ladancsik Ildikó* (6. osztály) – Mesehősök találkozója, *Kiss Ildikó* (7. osztály) – Mesehősök találkozója, *Kósa Maja* (8. osztály) – Mesehősök találkozója.

Magyar Szó, október 11.

A mesenapon senki sem unatkozott

Herceg Elizabetta

Egyedül nem megy!

Konferencia a közkönyvtárak jövőjéről, a kulturális értékek megőrzéséről

Miért mi? Mi az a NAPLE? Folytathatnánk még tovább a kérdéseket, amelyek felmerültek bennünk 2005 nyarán, amikor *Fodor Péter*, az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) elnöke telefonon felkért bennünket, hogy vegyünk részt a horvát kulturális minisztérium által szervezett NAPLE-konferencián Supetarban. Mindketten igent mondtunk, „vállalva” a program egynapos meghosszabbítását is, az olcsóbb repülőjegy érdekében.

Mit tesz ezután a könyvtáros? Természetesen tájékozódni kezd. Ezt tettük mi is, hogy megtudjuk, milyen feladatra vállalkoztunk. Az ismert internetes keresőben a NAPLE szóra rögtön megtaláltuk a fórum első konferenciájáról szóló ismertetést, a fórum célját és hírlevelét, melyben jóleső érzéssel fedeztük fel *Hegyközi Ilona* fordításában a könyvtári terület stratégiai tervét és SWOT-analízisét is.

Mi a NAPLE? A betűszó feloldása: National Authorities on Public Libraries in Europe. A NAPLE-fórumot 2002. október 4-én alapították azzal a céllal, hogy információs és stratégiai kérdésekben fórumot teremtsenek a közkönyvtárakért felelős testületek számára. A fórum első konferenciáját 2005 januárjában Stockholmban rendezték, ahol Magyarországot *Skaliczki Judit* és *Zalainé Kovács Éva* képviselte.

Az IKSZ munkatársai lelkiismeretes, mindenre kiterjedő előkészítő munkájának köszönhetően október 5-én nyugodtan indultunk el a közkönyvtárak szerepét tárgyaló nemzetközi konferenciára. Útközben stratégiai egyeztetést tartottunk. A szervezők arról előre tájékoztattak bennünket, hogy a konferencia hivatalos nyelve az angol és a horvát. *Mátó Erzsébet* anyanyelvi szinten beszél németül, *Gáncsné Nagy Erzsébet* angolul tud, ezért tisztáztuk, hogy az egyes előadásokból csak a legszükségesebbeket fordítjuk, az elhang-

zottakat részletesebben szabadidőnkben fogjuk megbeszélni. *Mátó Erzsébet* német nyelvtudását jól hasznosítottuk az előadások szünetében, amikor *Fodor Péter* egyik kérésének, a kapcsolatfelvételnek igyekeztünk eleget tenni.

Érdekességként említem, hogy egy ilyen baráti beszélgetésen derült ki: izlandi kollégánkat, *Holmkell Hereinssont* Izlandon ugyanaz a *Benediktsson Dániel* tanította, akiben *Gáncsné Nagy Erzsébet* is tanárát tisztelhetné, igaz, a Debreceni Egyetemen. El kell azonban azt is mondanunk, hogy a köznapi életben sajnos elég gyakran egyik világnyelvvel sem boldogultunk. A reptérről, ahol egy kisbusznyi könyvtáros gyűlt össze, kalandos úton jutottunk el például a spliti kikötőbe. A türelmünkre később, a konferenciát kiegészítő programoknál is szükség volt. Ebben is, mint nyelvtudásunkban, jól kiegészítettük egymást. A győri temperamentum mellé jól jött a makói nyugalom.

A konferencia szakmai programjáról

A konferencia szakmai munkája 2005. október 6-án kezdődött. Már az alcíme is jelezte, hogy az előadások két lényeges, de egymással összefüggő téma köré csoportosíthatók. A fő téma a közkönyvtárak megújult szerepe, különös tekintettel a multikulturális környezetre, melyből az egyik területet, a kulturális örökség digitalizálását külön is áttekintették a felkért előadók. Míg az első témakör elméleti, kultúrpolitikai megközelítést igényelt s így e témára nemzetközi szaktekinvélyeket, a NAPLE-fórum vezető testületének tagjait nyerték meg a konferencia szervezői, addig a digitalizálási gyakorlat bemutatása házigazdáink, a horvát kollégák feladata lett.

A konferencia alaphangját *Božo Biskupić*nak, a Horvát Köztársaság kulturális miniszterének a horvát könyvtári rendszert áttekintő előadása adta meg. 1990 óta a közkönyvtárak támogatása kiemelt feladat a Horvát Köztársaságban. A miniszter egyértelművé tette, hogy ő hisz a mindenki számára biztosított minőségi szolgáltatás fontosságában. Minden kormányt arra buzdít, hogy alaposan gondolja át azt, hogy a közkönyvtári szolgáltatás miként lehet életető eleme a kö-

zösség fejlődésének és az egyéni tanulásnak. A miniszterelnök a következő szavakkal zárta előadását: tervünk megvalósításához van akaratunk, erőnk és elszántságunk.

A közkönyvtárak megújult szerepéről elhangzott előadások közül kiemelendőnek tartjuk *Jens Thorhauge* és *Chris Batt* gondolatait. Míg az első előadó dán példára alapozva elsősorban kultúr-, illetve könyvtárpolitikai megközelítésben fogalmazta meg a közkönyvtárak szerepét a tudásalapú társadalomban, addig *Chris Batt* az angol közkönyvtárak átalakítását szolgáló tízéves projekt főbb elemeit mutatta be, kiemelve a könyvtárak szerepét a tanulás folyamatában. Mivel az angol szakember előadása október 17-én Kecskeméten magyar könyvtárosok széles köre előtt is elhangzott, annak részletes ismertetésétől eltekintünk.

Jens Thorhauge arra hívta fel a figyelmet, hogy újra kell gondolni a politika és a könyvtárak kapcsolatát, közelebb kell kerülni a politikai döntéshozókhoz, amit csak hálózatba tömörülve érhetünk el. Az elmúlt tíz évben a hangsúly a gyűjteményorientáltságról a használók és az együttműködés irányába tolódott el. Figyelmünk az integráció és az etnikai kisebbség felé fordult. A globalizáció és az információs technológia hatására a könyvtáraknak nem csak szolgáltatásaikat, koncepciójukat, de a társadalomban betöltött alapvető szerepüket is újra kell fogalmazniuk. Az előadó azt javasolta, hogy fordítsunk az eddigi könyvtárpolitikai gyakorlatunkon. Azt kérdezzük, hogy mit tehetnek a könyvtárak a társadalomért, hogyan segíthetünk a modern európai társadalom problémáinak megoldásában. *Jens Thorhauge* felvázolta a megoldási lehetőséget is. Erősítsük stratégiánkat, hozzunk létre új szolgáltatásokat, építsünk új kompetenciákat, szüntessük meg, számoljuk fel a régi intézményi struktúrát, építsünk új partnerkapcsolatot, hálózatot. Megfogalmazta a közkönyvtárak XXI. századi küldetését: 1. Az információhoz való hozzáférés biztosítása (e-tartalom, nemzeti platform létrehozása, következetes nemzeti információs struktúra). 2. Annak elősegítése, hogy az információból tudás váljon (hely a tanuláshoz, olvasási kampányok, kulturális rendezvények, e-kormányzás támogatása). 3. A mások által létrehozott információ emészthetővé tétele, feldolgozása (e-archiválás, digitalizálás – múzeum, könyvtár, levéltár együtt –, tematikus portálok, átjárások, nem profitorientált webes kiadványok).

Chris Batt a közkönyvtárak egyik kiemelt szerepének a tanulásra való ösztönzést tartotta, melynek fontos eleme az információhoz való hozzáférés egyszerűvé tétele. Szemléletesen fogalmazta meg, hogy a rendszert a buszvezetőhöz és nem a professzorhoz kell tervezni. Összefoglaló gondolatai, melyek összecsengtek *Jens Thorhauge* gondolataival: a tudás a tanulás hajtóereje; az élethosszig tartó tanuláshoz egyetemessé kell válnia; a tanulás személyes kaland, tapasztalat; a tartalom az első, az intézmény a második; az intézményeknek együtt kell működniük.

Chris Batt nagyon érzékletesen foglalta össze a digitalizáció kapcsán, hogy a digitális könyvtár nem könyvtár a szó klasszikus értelmében, de az on-line könyvtáros továbbra is könyvtáros marad. Az előadó megosztotta a résztvevőkkel a XXI. század könyvtárosára vonatkozó vízióját is: a könyvtáros szeressen tanulni, építsen hidat, legyen az utca bölcse, legyen újtó, legyen szenvedélyes, legyen irányító, tudjon álmodni.

Október 6-án délután horvát vendéglátóink számoltak be a nemzetiségi könyvtári ellátásról, a multikulturalizmus jegyében. A horvát modell lényege, hogy minden ötezer embernél többet számláló nemzeti kisebbségnek központi könyvtára van. Ezek egymással és az anyaországi nemzeti könyvtárral is együttműködnek. Minden nemzetiségi központi könyvtárban legalább egy, az adott nemzetiségű könyvtárosnak kell dolgoznia. Korábban a Nemzeti Kisebbségek Kormányhivatala biztosította a könyvbeszerzési keretet, a könyvtárosok fizetését és a könyvtár felszerelését. 2000-től a költségeket a kulturális minisztérium fedezi. Az előadásokból az orosz és az ukrán, a szerb és az olasz nemzeti kisebbség könyvtári ellátásáról kaptunk képet.

A délután számunkra különösen érdekes előadását *Barbara Horavová*, a prágai multikulturális központ vezetője tartotta, aki azokat a módszereket mutatta be, melyekkel a cseh könyvtárosok tudatosan készülnek a többféle kultúrához tartozó használók kulturális háttérének megismerésére. A *Diversity to Libraries* nevű projekt keretében, melyet a cseh kormány támogatott, segítséget nyújtottak a könyvtárosoknak multikulturális könyvgyűjtemény létrehozásához, annak tudatosításához, hogy a könyvtárosoknak kiemelt szerepük van a kisebbségek elfogadtatásában. A könyvtárosok számára interaktív workshopokat, konferenciákat szerveztek. A

másik projekt (Libraries as Gateways to the Integration of Immigrants in the EU) célja, melyet az EU INTI programja támogat, a bevándorlók integrációjának elősegítése képzéssel, információszolgáltatással a közkönyvtárakra alapozva. Az előadó indokolta is, hogy miért a közkönyvtárak: megközelítőleg háromezer közkönyvtár van a Cseh Köztársaságban, minden kis könyvtárban van internet.

A téma egyre gyakrabban kerül elő mint a jövő egyik feladata, ezért jó lenne, ha az előadót hazai konferencián is vizionálhatnánk. Honlapcíme: <http://www.mkc.cz>

Október 7-e a digitalizáció jegyében zajlott. Az előadók valamennyi közgyűjteményt képviselték. Összecsengő gondolatuk volt, hogy a nemzeti kulturális örökség digitalizációja csak a közgyűjtemények összefogásával és egy nemzeti digitális stratégia mentén valósulhat meg. A Horvát Köztársaságban ez a stratégia jelenleg kidolgozás alatt áll, könyvtárak, levéltárak, múzeumok szakembereiből munkacsoportot hoztak létre. A munkacsoport javaslatának kulcskérdései: hogyan lehet létrehozni a minőségi digitális tartalmat, a digitális tartalom alapuló minőségi szolgáltatást, miként lehet biztosítani a digitalizált dokumentum hosszú távú megőrzését, használhatóságát, miként lehet javítani az intézmények lehetőségeit.

A horvát előadók között holland példát mutatott be *Reiner Deinum* a Memory of the Netherlands program ismertetésével. A projektet a holland nemzeti könyvtár irányítja. Cél: viszonylag rövid idő, három év alatt nagy mennyiségű dokumentum digitalizálása. Negyvenöt intézmény, könyvtár, múzeum, levéltár működött együtt. 2000 és 2005 között nyolcszáz ezer képet, kétszázötven órnyi videoanyagot, száz órnyi hangzóanyagot digitalizáltak. A hozzáférés a nagyközönség, a középiskolai tanulók és a kutatók számára ingyenes. Az eredmény: jó minőségű anyag normál költség mellett. A gyakorlati megvalósítás négy fontos témaköre: a folyamat ellenőrzés alatt tartása, kiválasztás, metaadat, tartalom. Útmutató készült a legfontosabb tennivalókról. Érdekes volt például, hogy a metaadat készítésénél követelmény volt, hogy tíz percnél többet ne vegyen igénybe és a legfontosabb kérdésekre – ki, mikor, mit, hol – adjon választ.

Az előadót, különösen a holland példát jó lenne Magyarországon is megismerni. Honlapcíme: <http://www.memoryofthenetherlands.nl>

A konferencia résztvevői horvát kezdeményezésre, a további feladatok egyeztetésére, egy záró nyilatkozat-tervezetet fogadtak el, mely megjelenik a NAPLE következő hírlevelében. A NAPLE-fórum következő konferenciájára 2006 októberében Helsinkiben kerül sor.

A konferencia kiegészítő programjáról

A rendelkezésünkre álló szabad idő, az előadások közti szünetek remek alkalmat nyújtottak az egymással való ismerkedésre. Az együtt töltött három nap alatt több mint húsz kollégával (skót, dán, finn, holland, svájci, belga, olasz, portugál, spanyol, izlandi) beszélgettünk, osztottuk meg közös örömeinket, bánatainkat. Jó érzés volt megélni, hogy a magyar könyvtárosoknak nincs semmi szégyellnivalójuk az európai uniós kollégák előtt, hisz ugyanazok az eredményeink, esetenként a problémáink is, mint nekik. Talán csak a finanszírozás módja, formája és nagysága az, amiben gyakran eltérünk egymástól.

A konferencia befejeztével, október 7-én délután Brač szigetével ismertettek meg bennünket a szervezők. Busszal eljutottunk a sziget legmagasabb pontjára, ahol csodálatos panoráma tárult elénk. Majd Pučišće festői kikötőjében tartottunk egy rövid pihenőt, ahol kőfaragó műhelyekben dolgozzák fel a helyi kitermelésű mészkövet. Ezután ellátogattunk a sziget legrégebbi településére, Skripbe, ahol megtekintettük a helytörténeti múzeumot. Itt az időszámításunk előtti V. századból való régészeti emlékeket is megtekinthettünk. Este 8 órakor értük vissza Supetarba, ahol már villanyfénynél néztük meg a Mária-templomot. A templom gyönyörű orgonája a XVIII. század elejéről származik. A templom udvarában áll Teréz anya szobra, aki itt született. Kellemesen elfáradva, de élményekkel telve tértünk vissza a szállásunkra.

Másnap következett a hazaindulás, de előtte még megnéztük Splitben az idén 1700 éves fennállását ünneplő Diokletianus-palotát. A trapézformájú palota közel harmincezer négyzetméteren terül el. Az idő rövidege miatt mi azonban csak egy nagyon kicsit szeletét tudtuk megtekinteni, majd utaztunk tovább a festői Trogirba. Mindkét hely a világörökség részét képezi, és nem érdemtelenül. Trogirban szintén csak egy nagyon rövid városnézésre volt időnk, de közben felkerestük a városi könyvtárat is. A könyvtár a középkori, ódon várfalak között van. Az

ottani kollégák korhű ruhákban és nagyon finom helyi specialitással, fűgés süteménnyel vártak bennünket. Az előadóteremben levetítették a könyvtár helyreállításáról készült képeket, majd megajándékoztak mindenkit az erről szóló CD-vel.

Több időt is el tudtunk volna tölteni ebben a csodálatos kis városkában, de indulnunk kellett a repülőterre. Mindenesetre ízelítőt kaptunk e két dalmát város hangulatából, s talán egyénileg lesz lehetőségünk majd egyszer visszatérni ide.

Javaslataink

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a konferencián elhangzottak összhangban vannak a magyar könyvtárügy stratégiai céljaival. A figyelmet hangsúlyosabban az Európa többi országában már jelen lévő multikulturalizmusra, az eltérő kulturális hagyományokból fakadó sokszínűség kezelésére, az integráció erősítésére kellene irányítani. Fontos a közkönyvtárak szorosabb együttműködése a közgyűjteményekkel a nemzeti kulturális örökség digitalizálásában is. A fentiekre jó példát adó cseh és holland kolléga meghívását hasznosnak tartanánk.

Gáncsné Nagy Erzsébet–Mátó Erzsébet

A Román Egyetemi és Iskolai Könyvtárosok Egyesületének 15. konferenciája

Petrozsény, 2005. szeptember 7–9.

A Román Egyetemi és Iskolai Könyvtárosok Egyesülete (Asociația Bibliotecarilor din Învățământ – România, rövidítve ABIR) szeptember 7. és 9. között tartotta éves országos konferenciáját a Petrozsényi Egyetemi Könyvtárban, amelynek témája *Könyvtárak közötti együttműködés európai kontextusban* volt. A konferencián több mint százötvenen vettek részt. A romániai könyvtárosokon kívül a Moldovai Köztársaságból, Dániából és Magyarországról (jómagam) voltak meghívottak. A Petrozsényi Egyetemi Könyvtár igazgatója, *Luminița Danciu*, és munkatársai mindent megtettek azért, hogy a konferencia mind szakmai, mind szervezési szempontból színvonalas és sikeres legyen.

A konferencián a vezérgondolatot szem előtt tartva a romániai oktatásügyet szolgáló könyvtárak aktuális problémáit és távlati terveit tárták fel és vitatták meg. A megnyitóbeszéd után a résztvevők és meghívottak részéről kölcsönös köszöntők hangzottak el. Itt a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) nevében én is szót kaptam. Ezt követően az ABIR vezetősége részletesen áttekintette és értékelte az elmúlt év tevékenységét, majd az egyesület legújabb kiadványainak bemutatója következett. Ismertették a *Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării* című román könyvtár és információ-tudományi folyóiratot és a *Buletin ABIR* (ABIR Értesítő) CD-ROM változatát, amely a mind eddig nyomtatásban megjelenő folyóirat 1997 és 2004 közötti számainak teljes szövegét tartalmazza. A délelőtti programot az EBSCO adatbázisok bemutatója zárta.

A délutáni szekcióülések előtt sor került az ABIR díjátadó ünnepségére. Ebben az évben kiváló munkája elismeréseként 29 könyvtárosnak ítelték oda az egyesület különböző díjait. Ezután elkezdődtek a szekcióülések. Két napon keresztül egymással párhuzamosan a következő tizenkét szekció munkálatai zajlottak: *Bibliográfiai leírás, katalogizálás; Orvosi könyvtáros; Időszaki kiadványok; Könyvtári jogszabályok és szakmai továbbképzés; Szakmai kiadványok; Informatikus könyvtáros; Szerzeményezés, állománygyarapítás; Olvasószolgálat; Különgyűjtemények, régi könyvek; Kölcsönzés, könyvtárközi kölcsönzés; Iskolai könyvtárak; Könyvtári statisztika*. Az ülések kezdetén a szekciók vezetői beszámoltak az előző évi tevékenységről, és kritikusan elemezték, megvitatták azt, majd a tulajdonképpeni előadások következtek. Zárómozzanatként a következő évi cselekvési tervet vázolták.

Összesen öt szekció munkálatait volt alkalmam végigkövetni: a Bibliográfiai leírás, katalogizálás; a Könyvtári jogszabályok és szakmai továbbképzés; az Informatikus könyvtáros; a Szerzeményezés, állománygyarapítás és az Olvasószolgálat szekciókét. Az előadások színvonalasak és érdekesek voltak. Rálátást nyújtottak a román könyvtárügy jelenlegi állapotára, a fölmerülő problémákra és ezek megoldási menetére. Ráműtattak arra, hogy a könyvtárügy jelenlegi gondjainak jelentős része megfelelő anyagi támogatással és a jogszabályok megalkotásával old-

ható meg. A legújabb könyvtári fejlesztések bevezetése, az információs társadalomba való integrálódás, az olvasói igények kiszolgálása nagymértékben függ az anyagiaktól. A könyvtárosok folyamatos továbbképzése, a külföldi könyvek, adatbázisok beszerzése, a nemzeti örökség digitalizálása, a szerzői jogok kezelése nem zökkenőmentes, és ezek nem csupán pénzbeli alapot, hanem jól működő jogszabályrendszert is igényelnek. A törvények, jogszabályok megalkotásában, harmonizációjában az ABIR aktívan részt vesz.

A *Bibliográfiai leírás, katalógizálás* szekcióban webopacok használhatóságát vitatták meg, különös tekintettel a Bukaresti Egyetemi Könyvtár webopacjára. Az olvasók körében végzett kérdőíves felmérés segítségével azt igyekeztek kideríteni, hogy a dokumentumok többszempon-tú feltárása mennyire segíti a használókat a keresett információ megtalálásában. A *Könyvtári jogszabályok és szakmai továbbképzés* szekcióban a könyvtárügy optimális működését biztosító jogszabályok hiányát vetették fel. A megfelelő jogi háttér hiánya miatt a könyvtárban dolgozó, de szakirányú oklevéllel nem rendelkező kollégák képzése, sőt, a szakmai továbbképzések megszervezése is megoldhatatlan. Nehézségekbe ütközik az elveszett dokumentumok pótlása, az olvasóknál maradt könyvek visszaszerzése, a külföldi könyvek beszerzése. Ugyanakkor megoldásokat javasoltak, és sürgették a jogi háttér mielőbbi kidolgozását és gyakorlatba ültetését. Az *Informatikus könyvtáros* szekcióban az országos közös katalógus helyzetét tárták fel, és bemutatták az Elibris cég által kifejlesztett, Metalib elnevezésű közös katalógust. A *Szerze-*

ményezés, állománygyarapítás szekció témája az új beszerzési és fizetési lehetőségek bevezetése, a legújabb típusú információhordozók beszerzése és tárolása volt. Az ülés végén a *Books Unlimited* könyvterjesztő ismertette a könyvtárak számára nyújtott szolgáltatásait. Az *Olvasószolgálat* szekció ülésén az újonnan létrehozott on-line tájékoztatási rendszert mutatták be, és vázolták a jövőbeni fejlesztési elképzeléseket.

A második napon az ABIR vezetősége és tagjai találkozott *Kötő József* oktatásügyi államtitkárral. Megbeszéltek vele a szakma aktuális nehézségeit, a küszöbön álló feladatokat, és ismertették megoldási javasolataikat. Az államtitkár megígérte, hogy mindezeket továbbítani fogja a minisztériumnak, és támogatni fogja a könyvtárszakma ügyét.

A szekcióülések befejezése utáni általános értekezleten a szekcióik vezetői ismertették a 2006. évre kitűzött cselekvési tervüket és a megvalósítási elképzeléseiket. Hangsúlyozták a könyvtárak közötti együttműködés fontosságát. A folytonos tapasztalatcsere, a jobb kommunikáció hatékonyabb munkavégzést, gyorsabb problémamegoldást tesz lehetővé. Éppen ezért a jövőbeni tervek közt kiemelt helyen szerepel a szakmai továbbképzéseken, nemzetközi és országos konferenciákon való részvétel, illetve az egyes szakmai részterületeket érintő nemzetközi konferenciák szervezése. Az értekezleten *Mircea Regneală*, az ABIR elnöke méltatta a külföldi könyvtáros egyesületekkel való kapcsolattartás, a tapasztalatcsere fontosságát. Külön kiemelte az MKE-vel való jó kapcsolatot. Fölvetette, hogy el kellene gondolkodni azon, hogy a kölcsönös konferencialátogatáson túllépve hogyan lehetne ezt az együttműködést kiszélesíteni, aktívabbá tenni.

A konferenciát díszvacsora zárta. A harmadik napon közös kiránduláson vettünk részt. Meglátogattuk Sarmisegetusa római kori település föl-tárt részét, a densuși ortodox templomot, a prislopi ortodox apácakolostort.

Az összejövetel jóval több volt a hivatalos programban meghatározott előadások, beszélgetések, bemutatók soránál. Olyan fórum volt, amely új ismereteket, tapasztalatokat és hangulatos környezetet is nyújtott. Az előadások, bemutatók, viták és a kollégákkal folytatott beszél-

Az Olvasószolgálat szekció munkálatai

Informatikus könyvtáros szekció: a Metalib közös katalógus bemutatása

A Szerzeményezés, állománygyarapítás szekció munkálatai

Záróülés

Kirándulás: Mircea Regneală úr, az ABIR elnöke és Papp Annamária

getések során alkalmam nyílt egy kicsit más-fajta perspektívából szemlélni a szakmát. Szóbeli meghívást kaptam a következő, Temesváron megrendezendő ABIR konferenciára és a kisinyovi nemzetközi könyvtári napokra.

Új ismeretekkel, ötletekkel, böngészésre váró honlapcímeikkel tértem vissza. Örömmel tölt el

az a gondolat, hogy dinamikus, kreatív, a szakmáért tenni akaró kollégákkal volt lehetőségem találkozni.

Papp Annamária
román nyelvi referens
Országos Idegennyelvű Könyvtár

Belgiumi tanulmányút

A Leonardo da Vinci HU/04/EX/425. számú, A könyvtári felhasználók képzésének tanulmányozása az Európai Unió országaiban című projekt belgiumi tanulmányútján öt magyar felsőoktatási intézmény egy-egy könyvtárosa vett részt 2005. szeptember 5. és 11. között: Hódmezővásárhelyről, Mezőtúrról, Nyíregyházáról, Szolnokról és Szombathelyről.

A fogadó intézmény a geeli Katholike Hogeschool Kempen, a kontakt személy pedig a geeli főiskola könyvtárának igazgatója, *Hilde Sels* volt, aki minden részletre kiterjedő, gazdag szakmai programot állított össze számunkra.

A tanulmányút első napját Leuvenben töltöttük, ahol a *Leuveni Egyetem Központi Könyvtárát és az Alkalmazott Tudományok Kar Könyvtárát* tekintettük meg. Először a központi könyvtárban tájékoztattak minket az állományuk összetételéről, raktározási rendjükéről, az általuk használt könyvtári rendszerről, kölcsönzési metodikájukról és a könyvtárhasználói szokásokról.

A központi könyvtár állományának kilencven százalékát rögzítették eddig az adatbázisukban, ami a LIBIS-katalógusban kereshető a felhasználók számára. A több mint egymillió kötetes állományukban hagyományos katalógusok segítségével is kereshetnek az olvasók. A katalógus-szerekények egy külön erre a célra fenntartott teremben találhatóak. A központi könyvtár impozáns épületében egy 13 méter széles és 44 méter hosszú, hatalmas olvasóteremben biztosítják felhasználóik számára a csendes, elmélyült munka

lehetőségét, 44 ezer kötet könyv ETO-szakrendben történő hozzáférhetővé tételével.

A fő olvasóteremből nyílik egy másik terem, ami 19 ezer kötetes tájékoztató apparátussal, benne az ország legteljesebb, legjobb életrajzi gyűjteményével és felhasználói terminálokkal várja az olvasókat.

Itt és az egész olvasóteremben 2005. január 27. óta vezeték nélküli internethasználatra is lehetőséget biztosítanak használóiknak, a saját laptopjaikkal is. Ezekon és a felhasználói terminálokon számos elektronikus adatbázis – közöttük teljes szövegűek (náluk az EBSCO a legnépszerűbb) –, csomagokban előfizetett elektronikus folyóiratok, 16 ezer digitalizált dokumentum és a saját adatbázisuk érhető el.

Nagy hangsúlyt fordítanak arra, hogy digitális könyvtárunk jól használható legyen. Itt őrzik a campusok publikációit, doktori disszertációit és szakdolgozatait is. A központi könyvtár állománya 1 millió 300 ezer címből áll, amit zárt rak-

tárakban őriznek. Összesen 4,3 millió könyv várja a Leuveni Egyetem központi és kari könyvtáráiban az intézmény háromezer egyetemi oktatóját és 28 ezer hallgatóját.

A központi könyvtárban lehetőségünk nyílt a különgyűjteményük megtekintésére is, amelyben értékes kéziratokat, ősnymtatványokat és régi könyveket őriznek. Többek között láthattunk itt egy 1425-ben született alapító oklevelet, Erasmustól és Morus Tamástól származó levelet. Megemlékeznek itt az egyetem világhírű tanítványairól és munkásságukról is, például Gerhard Mercatorról, az anatómia és a térképészet atyjáról. Itt született az ősrobbanás elmélete (Nagy Bumm), és az egyetem nyomdájában láttott napvilágot Morus Tamás Utópiája.

Ezt követően az Alkalmazott Tudományok Kar Könyvtárát tekintettük meg.

A könyvtár vezetője elmondta, hogy hatalmas olvasótermükben a folyóiratok legfrissebb számai és felhasználói terminálok találhatóak. A folyóiratok kurrens bekötött évfolyamait (több mint kétezer címet) az olvasók által használható szabadpolcos raktárban őrzik az olvasóterem alatti szinten. Ezeket önállóan használhatják helyben, illetve fénymásolatokat készíthetnek

belőlük. További négyszázezer kötet ritkábban használt régi folyóiratot egy másik épületben őriznek.

Az olvasóterem mellett egy hatalmas térben 280 ezer kötet könyv várja az olvasókat ETO-szakrendben, ami Belgium legnagyobb szabadpolcos állománya. Az itt található műveket a karon oktatott tantárgyaknak megfelelően hat osztályba sorolták, amelyek mindegyikének külön szakreferense van. A hat tudományterület a következő: matematika + elektronika, fizika + kémia, mezőgazdaság, sport, építészet, didaktika + általános művek.

A szabadpolcos állományrész mellett 600 ezer kötet könyv a kari könyvtár raktárában van elhelyezve részben nagyságrendben, részben pedig tömörraktári rendben. A raktár mellett található a páratlan gazdagságú térképtárunk a földrajzsza- kos hallgatóik számára. Ezt az állományrészt jelenleg katalogizálják és digitalizálják.

Arról is tájékoztatást kaptunk, hogyan történik ezen intézményekben a könyvtári felhasználók képzése. A fő hangsúlyt az adatbázis-használat elsajátítására fektetik, ami aláírással záródó stúdium keretében kerül a hallgatók tanrendjébe.

Első szakmai napunk végén a központi könyvtár egyik alkalmazottjától tájékoztatást kaptunk a Leuveni Katolikus Egyetemi Szövetség Könyvtárainak az együttműködéséről is. Maga a szövetség 2002-ben jött létre tizenhárom felsőfokú intézmény integrációjával, a minőségfejlesztés célkitűzésével. A szövetség tagjai stratégiai tervet hoztak létre arra vonatkozóan, hogy miként tudnak együttműködni. A munkacsoportokban kidolgozott tizenhét oldalas stratégiai tervüket épp a látogatásunk napján írták alá, ebben nyolc pontban fogalmazták meg a célkitűzéseiket. Ezeket 2010-re szeretnék megvalósítani. A projekt megvalósulásához minden tagkönyvtár anyagiilag is hozzájárul.

A második szakmai nap helyszíne a *Kempeni Katolikus Főiskola* geeli központja volt. Itt Hilde Sels, a könyvtár vezetője tájékoztatott minket a belga oktatásügyről (különös tekintettel a felsőoktatás rendszerére), a felsőoktatási könyvtárakról általánosságban, a belga könyvtári szövetségről és néhány projektjükéről.

A felsőoktatási intézmények integrációja 1994-ben jött létre Belgiumban a nagyobb állami támogatás eléréseért. Ekkor 130 felsőoktatási intézmény összevonásával 22 jött létre. A kempeni főiskola négy városban, harminc kilométeres körzetben működik, tíz tanszékkel.

Megismerkedtünk a Bologna előtti és utáni felsőoktatási képzési rendszerükkel. Tájékoztatást kaptunk a főiskola könyvtárainak (a geeli központi könyvtár és öt tagkönyvtár) együttműködéséről: egyesített katalógusukról, a tagkönyvtárak közötti dokumentumszállítási egyezményről, a hallgatóik számára készített útmutatókról, keresési segédletekről, közösen vásárolt, illetve épített adatbázisokról és azok elérési lehetőségeiről.

Átfogó képet kaptunk a könyvtári alkalmazottak munkamegosztásáról és továbbképzéséről. Megismertük a könyvtári tanácsuk működését, az állományépítési, szerzeményezési politikájukat, a beszerzési keretüket, az újonnan beszerzett vagy kapott dokumentumok feldolgozási metodikáját, a könyvtárhasználók jogait. A könyvtári tanács központi szerepet kap: útmutatást ad a könyvtári politika kialakításához, engedélyezi a beszerzendő dokumentumok megvásárlását. A szerzeményezésükre – könyvekre és folyóiratokra vonatkozóan is – elsősorban az egy példányos vásárlás jellemző. Ettől csak alapos

indokkal térnek el a könyvek esetében. Az éves költségvetésük 75 ezer euró a fizetések nélkül, aminek 87%-át használják könyvek vásárlására. A fennmaradó 13%-ot továbbképzésekre, konferenciákra, a könyvek kötetetésére, illetve karbantartására fordítják. Az adatbázisokat a tagkönyvtárak közösen vásárolják meg, többnyire pályázati lehetőségek igénybevételeivel.

Valamennyi tanszék minden oktatója és hallgatója azonos könyvtárhasználati jogokkal rendelkezik a központi könyvtárban és az öt tagkönyvtárban. Szolgáltatásaik hatékonyságát elégedettségmérésekkel folyamatosan nyomon követik. Ennek technikai lebonyolítása az interneten hozzáférhető kérdőívek kitöltésével történik.

Kitűzött céljaikat nyomtatott és elektronikus információk és audiovizuális anyag hozzáférhetővé tételével érik el. Arra törekszenek, hogy az általuk nyújtott információkat könnyen elérhetővé tegyék. Sokféle információs forrást kínálnak a használóiknak: adatbázisokat, CD-ROM-okat, amelyek azonban egyelőre csak a könyvtáron belül használhatók. Távlabbi terveik között szerepel ezek campuson kívüli elérése és egy nagyobb könyvtár, aminek már információs forrásközpont lenne a neve.

Megismertük a könyvtár minőségmenedzsmentjét is, ami nagyon fontossá vált az utóbbi időben. A geeli könyvtár dolgozott először az új minőségbiztosítás, az EFQM (European Foundation Quality Management) szerint. Minőségmenedzsmentjük célja, hogy még olajozottabban működjön a rendszer, még jobban megfeleljenek az elvárásoknak.

A könyvtári felhasználók képzésére három éve tréningeket szerveznek a tanároknak és a diákoknak egyaránt, ami azt a célt szolgálja, hogy könnyebben a szükséges információk birtokába juthassanak.

A Kempeni Katolikus Főiskola geeli központjában a felhasználóképzésről (information literacy) hallottunk egy informatív előadást a negyedik szakmai napon. Tapasztalat, hogy a felhasználók képzését a könyvtárosok rendkívül fontosnak tartják, a főiskola oktatói viszont kevésbé. Első lépésként meg kell őket győzni e tevékenység szükségességéről, sőt fontosságáról, s elsősorban őket kell képezni, hogy a hallgatóiknak át tudják majd adni ezen ismereteket a tanrendbe illesztett órák keretében. A könyvtár különféle anyagokkal – például a könyvtárat

bemutató videofilmel, power point-bemutatóval, a katalógus és az adatbázisok használatához szükséges útmutatókkal, az elektronikusan elérhető folyóiratok listájával stb. – segíti a tanárok munkáját.

Hilde Sels, a könyvtár vezetője részletesen ismertette információs felhasználóképzésük projektjét is, melyben jelenleg négy tagkönyvtár vesz részt. Hosszútávú tervük, hogy szövetségük valamennyi könyvtára működjön együtt e projektben.

A harmadik napon Bruggében a *College of Europe-nak és könyvtárának* megtekintésére került sor. A főiskola Európa legrégebbi posztgraduális képzőintézete, amit az 1948-as Hágai Konferencián hozott határozatnak megfelelően 1949-ben alapítottak.

A főiskolán angol és francia nyelven képeznek európai szakembereket jogi, közgazdasági, politikai, közigazgatási és humán erőforrás-fejlesztés szakirányokon. (Ilyen intézmény működik 1992 óta Varsó egyik külvárosában, Natolinban is, ahol a fenti szakirányokon túl a képzés elsősorban Közép-Európára és az Európai Unióhoz csatlakozni kívánó államok integrációjára koncentrál.) Története tehát 1948-ig nyúlik vissza. Hágában vitatták meg először egy önálló felsőoktatási intézmény létrehozásának szükségességét, amelyben az Európa minden részéről érkező diplomások élhetnek és tanulhatnak egy valóban európai környezetben.

A jelentkező diákok pályázat útján juthatnak be az intézménybe. Ennek előfeltétele jó rendű egyetemi diploma, tökéletes angol és francia nyelvtudás. A képzési idő tíz hónap, szeptembertől júniusig tart. Angol és francia nyelven oktatnak, a tandíj 16 ezer euró, a hallgatók 85–90%-a részleges vagy teljes ösztöndíjat kap hazájától. Évente közel négyszáz hallgatójuk van, akik 47 országból érkeznek. 21 nemzet 140 professzora és tanára (köztük magyarok is, például *Mádl Ferenc*, *Martonyi János*) tanít itt főleg óraadóként, de vannak főállású oktatók is. A képzés igen magas szintű, a diákok saját szakterületükön szerzett tudásukat releváns és naprakész európai ismeretekkel egészítik ki.

Négy akadémiai tanszék működik: a Közgazdasági Tanszék, a Jogi Tanszék, a Politikai és Adminisztrációs Tanulmányok Tanszék és az Európai Nemzetközi és Diplomáciai Kapcsolatok Tanszék. Hallgatóik 40%-a négy nyelvet beszél. Eddig 9500-an végeztek itt, közülük 8000-

en a hazájukban helyezkedtek el, 1500-an pedig Brüsszelben kaptak állást.

A College of Europe központi szerepet tölt be az Európai Unió képzésében, a végzett hallgatók többsége EU-s intézményekben, bankokban, saját országában EU-szakértőként vagy Brüsszelben, az Európai Unió központjában dolgozik. (*Bill Gates* is az intézmény hallgatója volt).

Az oktatási programon túl az intézmény lehetőséget nyújt szabadidős tevékenységekre is (sport, utazás, kulturális programok). Nagyon népszerű a Nemzetiségi esték elnevezésű rendezvénysorozatuk, amely segít egymás kultúrájának megismerésében.

A szakmai nap második felében a dokumentációs központot és a könyvtárat néztük meg. A hallgatók információs igényeinek kielégítésén túl a közös tanulást, az együttgondolkodást is elősegíti a könyvtár használata. Technikailag és szakmailag is a legmagasabb szintű szolgáltatást kapják a hallgatók. Nem elhanyagolandó tényező, hogy a felhasználók képzettek, az előtanulmányaik során szerzett információk birtokában önállóan tudják használni a könyvtárat. Ennek ellenére tartanak bemutatókat és vezetéseket a hallgatóiknak, de a többségüket nem kell képezniük.

A főiskola könyvtárában a képzéshez illeszkedve elsősorban angol és francia nyelvű szakirodalom található (kb. százezer cím). Az állomány két részből tevődik össze: az Európai Dokumentációs Központból és a hivatalos EU-dokumentációs részből. Itt található a legnagyobb európai uniós gyűjtemény, amiben döntő szerepet játszik az, hogy a könyvtár az EU-intézmények kiadványait ingyen kapja meg. Ez erőteljesen megnöveli az általuk lebonyolított könyvtárközi kölcsönzések számát.

A könyvtárvezető ismertette velünk a raktári rendet, gyűjtőkörüket, az állományuk összetételét, a könyvtár használatának rendjét. A folyóirat-olvasóban háromszáz cím található. Említettek az általuk használt könyvtári programot, amit az antwerpeni egyetem fejlesztett ki. Az Európai Közöségi könyvtárai jó kapcsolatban állnak egymással. A varsói főiskola könyvtárával is kiváló az együttműködés.

A könyvtár funkciójában és térelosztásában flexibilis. A gyors tájékozódást színesíkok alkalmazása segíti. A periodikumokat például – amelyek az állományuk 60–70%-át teszik ki – fehér „P” betűvel jelölik. Az Európai Tanács

anyagát zöld, az Egyesült Nemzetekét pedig piros színnel különböztetik meg.

A negyedik szakmai nap helyszíne ismét Geel volt. A *Közművelődési Könyvtárban és a Kempeni Katolikus Főiskola Központi Könyvtárában* voltunk. Nagy élményt jelentett a Közművelődési Könyvtár ottjártunk idején átépítés alatt állt, 2005. október 3-án átadott épületének meglátogatása.

Rövid áttekintést kaptunk a belga közművelődési könyvtárak történetéről és helyzetéről, majd e közművelődési könyvtárnak a városban betöltött szerepéről. Megtudtuk, hogy a Geel városában működő elmegyógyintézet orvosi kezelés alatt álló, de nem közveszélyes betegeinek könyvtári ellátása, sőt néhányuk foglalkoztatása kiemelt feladata a könyvtárnak. Geelben évszázados hagyománya van az irgalmasságnak, a betegek toleráns elfogadásának. A pszichiátriai gondozottak ilyen módon is lehetőséget kapnak a társadalomba való beilleszkedésre.

Megismertük a könyvtárhasználat szabályait, majd körbevezettek minket a könyvtár új épületén. Olvasószoba, tanulószoba, kiállítóterem, konferenciaterem szolgálja a könyvtár „kulturális találkozóhely” szerepét. Remek ötlet a rögzíthető kerekű könyvespolcok használata, ugyanis így – ha szükséges például egy rendezvény miatt – könnyen nagy terekhez jutnak.

Az újonnan bevezetett tematikus raktári rendszer szám- és betűkombinációk helyett szemléletes piktogramok (pl. labda – sport; bolygók – csillagászat) segítségével könnyíti meg az olvasók eligazodását az állományban. Ezt a rendszert belga könyvtárosok dolgozták ki. Az országban másodikként – Antwerpen után – itt vezették be. Egy adott témához tartozó valamennyi dokumentumtípus (könyvek, folyóiratok, hangkazetták, CD-k, CD-ROM-ok, videofilmek, DVD-k) egy helyre kerülnek az olvasói térben. A dokumentumok kölcsönzésére, illetve visszavételére alkalmazott vonalkódos rendszerről áttértek a modernebb rádiófrekvenciás technológiára.

A városi levéltárt a könyvtárral közös épületben helyezték el. Kellemes, harmonikus környezet, funkcionális berendezés várja itt októbertől a könyvtárhasználókat.

Az ötödik szakmai napunkat Antwerpenben töltöttük. A *Permekebibliotheek* megtekintése és a Flamand Könyvtári Szövetség vezetőjének előadása volt a programunk.

Az új központi városi könyvtár (<http://permeke.antwerpen.be>) egy mélygarázból átalakított épületben működik, és az idén április 21-én nyílt meg. Érdeklődéssel tanulmányoztuk a könyvtári állomány tematikus raktározási rendszerét, amelyet itt vezettek be először Belgiumban.

E könyvtárban is könnyen mobilizálható állványokon található a dokumentumok. Ismertették velünk a könyvtárhasználati szabályokat, az igénybe vehető szolgáltatások körét és azok díját. Megtekintettük az egyes könyvtári övezeteket is, köztük a gyermekrészleget és az internetövezetet.

Működés közben tanulmányoztuk a rádiófrekvenciás rendszert, és megállapítottuk, hogy a könyvtárhasználat többnyire személytelen, leginkább egy piachoz hasonlít a kölcsönzői övezet. A biztonsági kapun át belépő olvasó bedobja az ún. könyvvisszaadó nyíláson a visszahozott dokumentumokat, és elmegy válogatni. Távozása előtt pedig az önkölcsönző terminálok segítségével kikölcsönzi magának, amit kiválasztott. A könyvtárosok felmérése szerint egy olvasó átlagosan tizenkét percet tölt náluk alkalmanként.

A könyvtár megtekintése után a *Flamand Könyvtári Szövetség* vezetője ismertette a VVBAD (Flamand Könyvtárosok, Levéltárosok és Dokumentaristák Szövetsége) szervezeti felépítését, munkáját. Beszélt a tagság összetételéről, a vezetőség feladatairól és a terveikről. Hallottunk a VOWB (Flamand Tudományos Könyvtárosok Fóruma) munkájáról, a könyvtári szövetség projektjeiről, működéséről. Végül betekintést nyertünk a VLHORA (Felsőoktatási Intézmények Tanácsa) tevékenységébe.

A kulturális program keretében sétát tettünk a városban, majd a Plantin–Moretus Nyomdaműzeum méltán világhírű gyűjteményének megtekintésével zárult antwerpeni programunk.

Hirdessen
a Könyvtári
Levelező/lapban!

Egész oldalas hirdetés ára
48 000 Ft + áfa,
az ennél kisebbeké
méretarányosan csökken.
Több számban megjelenő
hirdetési rendelésre
kedvezmények!

Tanulmányi utunkon nagyon sok hasznos tapasztalatot szereztünk a könyvtári felhasználók képzéséről és a különböző könyvtári munkafolyamatokban alkalmazott módszerekről, amelyek jelentős része hazai környezetben is jól adaptálható.

Nagyvárad Enikő–Takácsné Bán Erzsébet–
Tóthné Bordé Katalin

A Világemlékezet részévé váltak a Corvinák

Mátyás király könyvtára, a Bibliotheca Corviniana felkerült az UNESCO Világemlékezet Listájára. A reneszánszkor Európa egyik legnagyobb könyvgyűjteménye Mátyás számára írt műveket tartalmaz, valamint megtalálhatók benne a kor legfontosabb munkáinak példányai is. A többek között filozófiai, teológiai, történettudományi, jogi, irodalmi, földrajzi, természettudományi, orvosi és építészeti munkákat magába foglaló könyvtár alapján képet alkothatunk a reneszánsz irodalmi, tudományos és művészeti életéről. Ma magyarországi gyűjteményekben 53 Corvinát őriznek (35-öt az Országos Széchényi Könyvtárban). A bizonyítottan hiteles corvinák száma 216, melyek a világ nagy könyvtárainak kiemelkedően értékes kincsei.

Huszonnégy ország 29 gyűjteménye került fel idén az UNESCO Világemlékezet Listájára. Ezzel 120-ra emelkedett a listán szereplő gyűjtemények száma, melyek között most először szerepel Albánia, az Amerikai Egyesült Államok, Azerbajdzsán, az Egyesült Királyság, Kolumbia, Kuba, Libanon, Namíbia, Olaszország, Portugália, Svédország és Ukrajna valamely gyűjteménye. A 14 tagú Nemzetközi Felügyelő Bizottság által tett bejegyzési javaslatokat Koichiro Matsuura úr, az UNESCO főigazgatója hagyta jóvá.

A UNESCO Világörökség értékőrző programját széles körben ismerik. Az UNESCO néhány éve azért hirdette meg a Világemlékezet Programot, hogy regisztrálja és megőrizze a pusztulástól a világ szellemi örökségét, a világ emlékezetét, mely hűen tükrözi a nyelvek, népek és kultúrák sokszínűségét. A program létrejöttét az a felismerés tette szükségessé, hogy ez az emlékezet sérülékeny, hiszen nap mint nap fontos dokumentumok vesznek feledésbe. Az UNESCO világemlékezet-listáján eddig egyebek közt Ludwig van Beethoven IX. szimfóniája, a moszkvai Állami Könyvtár folyóirat-gyűjteménye, a weimari Goethe- és Schiller-archívum egy része szerepel. A Nemzetközi Felügyelő Bizottság, mely a főigazgató által kinevezett nemzetközi szakértőkből áll, kétévenkénti ülésein bírálja el az UNESCO tagállamok által benyújtott jelöléseket.

További információk a Corvinákról: A Bibliotheca Corviniana Digitalis program honlapján: <http://www.corvina.oszk.hu/>

A Világemlékezet Programról a Magyar UNESCO Bizottság honlapján: <http://www.unesco.hu>

Az UNESCO honlapja: www.unesco.org/webworld/mow/

A Magyarország történeti helységnévtára (1773–1808) című sorozat és a nemrég megjelent Bács megyei kötet

A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat Történeti Statisztikai Kutatócsoportja 1987-ben indította el a történeti Magyarország területét felölelő, az 1773 és 1808 közötti állapotokat tükröző helységnévtár összeállításának munkálatait.

Az első fázisban levéltári és könyvészeti forrásokból a tervezett helységnévtárhoz szükséges adatok cédulázására került sor, aminek eredményeképpen az adatgyűjtés 1981-es befejezése után a könyvtár birtokában százezret meghaladó cédulaállomány volt. Az anyag könnyebb feldolgozhatósága és megjelentetése, valamint jobb használhatósága érdekében a rendezés során a történeti megyék szerinti csoportosítást követtük. Ez egyben lehetővé tette, hogy az anyag rendezésére megyei tudományos intézményekkel (elsősorban levéltárakkal) együttműködve kerülhessen sor. Az anyaggyűjtés az eredeti célkitűzés szerint a történeti Magyarország teljes területére kiterjedt, de a munkálatok első ütemében az egységes szempontok alapján összeállított kötetek a Horvátország, Erdély és a Határvidék nélküli, szűkebb értelemben vett történeti Magyarország megyéit dolgozzák fel.

A források biztosította lehető legnagyobb teljességgel írjuk le a korabeli Magyarország helységeinek, önálló névvel bíró pusztáinak, valamint egyéb külterületi lakothelyeinek névváltozatait, köz- és egyház-igazgatási, gazdasági és demográfiai jellemzőit. Adataink alapján az eddigieknél pontosabb kép alkotható Magyarország akkori vallási és nemzetiségi viszonyairól is. Nemcsak újraközöljük és értelmezzük több jelentős, ma már könyvészeti ritkaságnak számító forrásmű adatait, hanem levéltári források sorával egészítjük ki a belőlük nyerhető ismereteket. Köteteinkben az adatok többségét a helységnévtári rész (másként adattár) táblázatában a szabad királyi városok, illetve járások szerint tagolva adjuk meg, a használatot – a szintén táblázatos – helynév-, felekezeti és birtokosmutató könnyíti meg.

A sorozat tartalma folytán a társadalomtudományi kutatóknak, egy-egy település vagy régió adatai iránt érdeklődőknek kíván segítséget nyújtani. Nemcsak a településtörténet művelői, hanem a történeti és településföldrajz, egyháztörténet, történeti demográfia, történeti statisztika, kereskedelem-történet, birtoklástörténet, igazgatástörténet, nyelvészet és néprajz kérdéseivel foglalkozók is választ kaphatnak bizonyos kérdésekre az adattár segítségével, illetve felvilágosítást nyerhetnek arról, hogy mely egyházi vagy családi levéltár anyagában folytathatják a kutatást.

A fontosabb levéltári (Lexicon Locorum, Tabella Locorum, a II. József-féle népszámlálás, 1788 körüli birtokos-összeírások, a Pfarrtopographie és más felekezeti összeírások), továbbá könyvészeti (Korabinszky, Vályi és Lipszky országleírásai) forrásokat egyéb adat-összeállításokból vett adatokkal egészítjük ki.

A helységnévtári rész táblázatának oszlopai a települések következő adatait tartalmazzák, többnyire a rövid forrásjelzésükkel együtt: 2. Névváltozatok (címszóként a névváltozatok alapján képzett, mai helyesírású névvel, amely a térképre is kerül); 3. Jogállás; 4. Térképszelvényszám; 5. Birtoklási, gazdasági és egyéb adatok (pl. a vám- és harmincadhivatal, postaállomás léte, a vásártartásra vonatkozó adatok); 6. A népszámlálás ház-, háztartás- és népességszám-adatai; 9. Vallási megoszlás (katolikus, görögkeleti, protestáns, izraelita); 10. Egyház-igazgatási beosztás (katolikus, görögkeleti, protestáns); 11. Nyelv (a településen beszélt nyelv/ek/). (Az 1. és a 12. oszlop a települések – azonosítás miatt szükséges – sorszámát közli.)

A jegyzetekben esetenként forráskritikai megjegyzéseket, bizonyos történeti előfordulási adatokat közlünk, összességében egy helyen tesszük fellelhetővé olyan adatok sorát, amelyeket a kutatók eddig csak nagy fáradtsággal, jelentős munkaráfordítással gyűjthettek össze.

A helynévmutató az adattárban és a jegyzetekben szereplő helynevek visszakeresését szolgálja. A név alakokról a képzett névformára történik utalás, amelynél a használó megtalálja a jogállást, az adatközlés (és egyúttal az esetleges kapcsolódó jegyzet) sorszámát, továbbá a térképszelvényszámot. Itt teremtünk kapcsolatot a XVIII. század végi, XIX. század eleji és a mai állapot között.

A felekezeti mutatók (római katolikus, görög katolikus, görögkeleti, református, evangélikus és izraelita) bemutatják az adott felekezet egyházi struktúráját, továbbá az általuk lakott települések vissza-

kereshetőségét segítik, megadva a települések jogállását, sorszámát és térképszelvényszámát. Az egyes mutatók felépítése azonban különbözik az egyes felekezetek strukturális eltérései, illetve a forrásadottságokban rejlő különbségek miatt. (A legnagyobb egységes adatforrással rendelkező római katolikus egyház esetében a felekezeti mutató jól szemlélteti az egyház-igazgatási beosztást és ezen belül a filiális rendszert.)

A birtokosmutató a személynevek, intézménynevek, egyéb megnevezések alatt felsorolja az egy-egy tulajdonos birtokában lévő települések jogállását, sorszámát és térképszelvényszámát. (A személynevek helyesírásában a Magyar Országgyűlési Emlékek forrásközlési szabályzatában foglaltak az irányadók.)

Térképeinket a XIX. század 70-es éveiben publikált, községhatáros, 1:144 000 méretarányú megyetérkép-sorozat darabjai felhasználásával, az első katonai felmérés és Lipszky térképei alapján, a XVIII. század végi, XIX. század eleji állapotnak megfelelően szerkesztjük meg, igyekeztünk eleget tenni mind a térképészeti pontosság, mind a történeti hűség követelményének.

Nemrég jelent meg sorozatunk tizennyolcadik, Bács megyei kötete, amelynek néhány történeti, felekezeti, nyelvi stb. sajátosságát röviden vázoljuk.

Korszakunkban Bács megye magában foglalta a késő középkori Bács vármegye nagy részét (a Tisza és a Duna torkolata környékén 1750-ben kialakított, a Szlavóniai határőrvidékhez tartozó titeli Sajkás [Csajkás] kerület nélkül), a középkorban még önálló Bodrog vármegye nagyobb (déli) részét, emellett a középkori Csongrád megye és Halasszék déli felét is. E területeket a XVIII. században már együtt igazgatták, de hivatalos egyesítésüket Bács vármegye néven csak az 1802. évi országgyűlésen határozták el.

Bács megye területe a magyarországi átlagos megyeterület kétszeresét is meghaladta. Ennek megfelelően, valamint elsősorban a másfél évszázados török hódoltság következtében történt be- és áttelepítések, továbbá a visszatelepülések eredményeként a nagyobb lélekszámú megyék közé sorolhatjuk, nép-sűrűsége pedig az országos átlag 70%-a körül volt. Az Alföldre, ezen belül erre a vidékre is jellemző a viszonylag ritka településhálózat (1780–81-ben a Tabella Locorum megyénkben Szabadka, Újvidék és Zombor szabad királyi városokon kívül csak 8 me-

zővárost, kb. 80 községet, egy jó tucat pusztát és néhány egyéb lakóhelyet rögzített). Ennek ellenére e kötet szerkesztését igen megnehezítették a használt, főleg az egykorú, de eltérő időpontokban keletkezett források ellentmondó vagy téves adatai, pontatlanságai, az azóta eltelt időszak jelentős társadalmi és gazdasági változásai (beleértve az újabb, részletes térképi források hiányát is).

A megyében – a területére esett három szabad királyi városon kívül – három járás: az Alsó, a Felső és a Tiszán inneni járás volt. Ez utóbbi településeknek nagyobb része bizonyos szabadsággal és önkormányzattal rendelkezett, e kiváltságokat Mária Terézia királynő – „sok viszály után” – 1774-ben a katolikus magyarokra is kiterjesztette. A tárgyalt korszakban a vármegye székhelye Zombor volt. A megye közigazgatásában jelentősebb változás II. József uralkodása alatt, 1786-ban történt, amikor az ország felsőbb szintű közigazgatását átszervezve kerületi rendszert alakítottak ki. Ennek megfelelően (1790 februárjáig) Bács megye – több más vármegyével együtt – a temesvári kerület része lett.

A II. József nevéhez fűződő népszámlálás Bács vármegyében 1787-ben volt, itt a népszámlálás a birtokosokra is kiterjedt. A birtokosokkal és birtokaikkal kapcsolatban a kötetben felhasználtuk még a Curiai Levéltárban található Elenchus Indicationum Comitatus Bacsensis című összeírásban levő 1787. évi adatokat is. A megyében a legnagyobb birtokos a Királyi Kamara volt, a Kalocsai Érsekség, továbbá a főurak (Grassalkovich herceg, Hadik gróf) birtokai csak kisebb súlyt képviseltek.

A római katolikusok adatait az 1785–86-ban elkészített összeírásból merítettük, a plébániák a Kalocsai Érsekséghez, míg a görögkeletiek 1791. évi összeírási adatai szerint híveik a Bácsai Püspökséghez tartoztak. A Bács megyei, összesen kilenc református gyülekezet az 1788. és 1798. évi összeírások szerint a Dunamelléki Református Egyházkerületnek előbb a Kecskeméti, majd a Baranyai Egyházmezejéhez tartozott. Az evangélikus hívek tizenkét egyházközsége a Bányai Evangélikus Egyházkerülethez, az 1791. évi összeírásuk szerint a Pest–békécsi Egyházmezejébe, az 1793. évi szerint pedig a Bácsai Egyházmezejébe tartozott. A megyénkben két legelterjedtebb felekezet: a római katolikus és a görögkeleti felső és közép szintű egyház-igazgatási beosztása (a közigazgatási beosztás mellett) a kötet külső borítóján levő térképen szerepel. E térkép nem tükrözheti e két egyház híveinek az egyes területeken való számarányát. Kiseb elemzés után megállapítottuk, hogy – az 1780-as évek fordulóján – nagyjából az Ópalánka–Zombor–Óverbász–Mohol vonalig katolikus, ettől keletre, illetve délre görögkeleti túlsúly volt, de a Pacsér és Újvidék közötti területen jó

tucatnyi protestáns és két görög katolikus település jelezte a vallási sokszínűséget. Térképünkön a protestáns települések egy részét – ahol az összeírások szerint nem volt más felekezet – ábrázolni is tudtuk. (Csak zárójelben jegyezzük meg, hogy a fentieknek megfelelően a mondott vonaltól keletre, illetve délre többségében, e vonaltól nyugatra és északra pedig törpe kisebbségként vagy szórványosan éltek görög-keletiek, akik gyakorlatilag mind szerbek voltak. A görögkeleti vallástól eltérően a római katolikus és a protestáns felekezeteknél nem lehet biztosan következtetni a hívek nemzetiségére – a megyében pl. római katolikus magyar, német, sokác stb. plébániák, de német nyelvű református eklézsiák is találhatóak.)

A községhatáros térképünk elkészítéséhez az I. katonai felmérés és Lipszky térképi adatai mellett esetenként más, elsősorban a korszakunkba eső, másodsorban a korszakhatárokhoz viszonylag közeli években készült megyetérképeket (Görög és Kerekes, Glasser stb.) is felhasználtunk. E térkép tervezése is igen sok problémát vetett fel, ugyanis a szöveges és a térképi források sok esetben egymásnak ellentmondó – jelenleg egyértelműen nem tisztázható – adatokat tartalmaznak, ezekben az esetekben a helységnévtári rész jegyzeteiben található észrevétel a különböző források eltérő adataira. Forrásaink közül a puszták kiterjedését (határait) Lipszky és még néhány térkép – de csak kisebb részben – sokszor nem azonosan tartalmazzák, így azok az egységeség miatt csak névvel és térképjellel szerepelnek térképünkön.

A helynévmutatóban az egykorú térképeken lokalizált, valamely mai településsel azonosított helynévnel – a képzett névforma után – közöltük az országos helységnévrendezés során kapott, itt 1904-ben hatályba lépett nevet („később” formulával bevezetve), továbbá a mai hivatalos magyar és/vagy szerb neve/ke/t; ha a település ma nem önálló, akkor lehetőleg a települési hovatartozást és változás esetén természetesen a mai megyei vagy állami hovatartozást is. Az egykorú térképeken nem vagy nem megfelelően (hozzávetőlegesen) lokalizált helyneveknél ugyanitt az erre és a név valószínű megőrződésére vonatkozó megjegyzések találhatóak meg, az ezzel kapcsolatos, esetenkénti kiegészítő megjegyzések a helységnévtári részhez tartozó jegyzetekben olvashatók. A tárgyalt időszak óta eltelt kétszáz év mélyreható társadalmi és gazdasági változásai, még inkább Magyarország viharos XX. századi története – ami tükröződik a Bács megyei kötetben többséget alkotó lakotthelyek megszűnésében, sok esetben nevük, hovatartozásuk vagy jogállásuk változásában, úgyszintén a községek és városok döntő része nevének és állami hovatartozásának megváltozásában –, valamint az ezekből adódó komoly névazonosítási

problémák a munkát igen megnehezítették. Az egykori településeknek, pusztáknak közel a felét lehetett biztosan lokalizálni, a régi lakotthelyek és birtokok jó részének helyét megfelelően mai részletes térképek hiányában nem (vagy legfeljebb történeti adatokkal) lehetett meghatározni. Persze nem kis részük azóta valószínűleg megszűnt, az egykori nevet esetleg más, a közelben levő lakotthely vagy egyéb helynév (területnév, víznév stb.) őrzi.

Még néhány mondat az egyes településeken a korszakunkban beszélt nyelv megállapításáról. A *Lexicon Locorum* és az egyik birtokos-összeírás szerinti az „illyrica”, továbbá Korabinszkynél az „illyrisch” megfelelője ma többnyire a szerb nyelv, e helységekben általában találunk jelentősebb görögkeleti lakosságot. Ahol nincs görögkeleti lakosság vagy csak törpe kisebbséget alkot, ott mindig van római katolikus lakosság, ennek megfelelően az idézett megjelölések mai megfelelője horvát (másképpen sokác, bunyevác stb. [népcsoport]). De az egykorú forrásaink sokszor eltérő adatai, továbbá a korszakunk első felében még oly jellemző tömeges lakóhely-változtatások arról tanúskodnak, hogy valamely időpontban egy településen a beszélt nyelv/ek/ megállapítása körültekintést igényel.

A különböző mutatóknál lábjegyzetekben rögzítjük, illetve részben megválaszoljuk az egyes források között felmerült ellentmondásokat, itt találhatóak a témához kapcsolódó kiegészítések és megjegyzések is. Összességében a jegyzetekből jól látható, hogy számos kérdésben természetesen még további, elsősorban helytörténeti kutatás szükséges.

Lelkes György

Magyarország történeti helységnévtára. Kiad. a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat. Sorozatszerk. Józsné Halász Margit. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat, 1987-

Jean Monnet emlékiratai magyarul

Az európai integráció válságos napokat, heteket él át. Nem tudni még, hogy miként sikerül az Európai Uniónak, az EU vezetőinek kimászni abból a politikai gödörből, amelybe az európai alkotmány szerződés elfogadásával, majd nem kis mértékben a franciaországi és hollandiai elutasító népszavazások „segítségével” kormányozták az európai összefogást. Miközben sokan – s köztük nem is kevesen némi kárörvendéssel – már az Európai Uniót siratják, alig akad valaki, aki arra vállalkozik, hogy az európai együttműködés alakulását egyrészt fejlődési folya-

matának, másrészt az elmúlt hatodfél évtized eredményeinek tükrében vizsgálja.

Kétségtelen, nem lehet mindenkor a múltra hagyatkozni, de – mint tudjuk – azt végképp eltörölni sem feltétlenül hasznos. A múlt rengeteg ismerettel, tapasztalattal szolgál, amelyek feltárása, kutatása, majd érvényesítése csak javunkra szolgálhat. Ezért is tekinthető szerencsének, ha megismerkedhetünk az európai integráció egyik legfőbb apostola, a napjainkra homályba vesző Jean Monnet gondolataival. Eddig Jean Monnet visszaemlékezései teljes egészükben, egységes kötetben nem jelentek meg magyar nyelven. A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Kar (BGF KKFK) tehát hiányt pótol.

Ma már jószérivel csak az európai integrációval elméleti szinten foglalkozók tudják, hogy Jean Monnet, az első „európai polgár” (őt követően eddig csak a Németországot és részben Európát egyesítő *Helmut Kohl* kapta meg ezt a kitüntető címet) ötlötte ki, majd öntötte formába az Európai Szén- és Acélközösséget, nálunk ismertebb nevén a Montánuniót. Nemcsak ötletet adott a politikusoknak, hanem aktívan közrejátszott azoknak a kereteknek és formáknak a meghatározásában, amelyek között és amelyek révén az európai összefogás mind a mai napig alakul. Az a világfő, aki a XIX. és XX. század fordulójától az utóbbi utolsó negyedéig mindig ott volt, ahol az „események történtek”, már fiatalon elkötelezte magát az európai demokratikus államok összefogása mellett, és élete végéig azért küzdött, hogy a háborút a béke, a gazdasági válságokat az együttesen elért prosperitás, a hanyatló vén kontinenst az összefogásból erőt merítő, egységes Európa váltsa fel. Volt bátorsága kiállni az Európai Egyesült Államok célkitűzése mellett, mert úgy érezte, hogy en-

nek a földrésznek az országai másként nem lesznek képesek állampolgáraik számára a megbékélést, a nyugalmat és a társadalmi-gazdasági jólétet biztosítani.

Szidhatjuk a mai európai intézményeket, számon kérhetünk rajtuk nagyon sok mindent. A szidalom és számonkérés akár Jean Monnet felé is fordítható volna, ha ő éppen ilyen intézményeket képzelt volna el, éppen ilyen Európai Unió belül. De bármennyire meghatározó személyisége volt is korának és bármennyire bizonyult képesnek a Montánuniót a kontinentális együttműködés kiindulópontjává tenni, elképzeléseiből nem minden valósult meg. Ha ez a valamivel több mint negyedszázada elhunyt gondolkodó látná munkájának gyümölcsét, talán nem lenne teljesen elégedett. De az sem biztos, hogy elégedetlenkedne. A maga végtelen gyakorlatiasságával, korlátlan optimizmusával nemcsak, hogy világosan felmérné a mai Európai Unió eredményeit, de azt is meghatározná, hogy milyen irányba kellene fordulnia, és mit kellene tennie. E feltételezést a visszaemlékezésében megjelenő számtalan, mind a mai napig beteljesületlen gondolat igazolja.

Az Emlékiratok olvasásakor nem egyszerűen a múltba tekinthetünk vissza. Túl azon, hogy Monnet – személyes tapasztalatai alapján – egy sor olyan történelmi tényre irányítja figyelmünket, amelyek kimaradtak a klasszikus történelmi olvasókönyvekből, rávezet bennünket arra is, hogy miért volt – és van – szükség az európai államok egységére. Nem a politikusok és nem is a tanár bácsik módszerével, hanem a józan ész diktálta logikára támaszkodva magyarázza el, pontosabban érteti meg, hogy miért volt szükségszerű az egyéni célok, törekvések összefogása, harmonizálása, együttes képviselése. Az Emlékiratok segíthet napjaink politikusainak, kutatóinak, az állampolgároknak jobban megérteni a folyamatokat, meghatározni a választ a „Honnan jöttünk? és a „Hová megyünk?” kérdéseire.

Az Emlékiratok, amely a BGF KKFK Az Európai Integráció Klasszikusainak Könyvtára című könyvsorozata nyitókötetete, alapmű. Az európai összefogást kutató vagy éppen gyakorló politikusok, szakemberek számára megkerülhetetlen olvasmány. Mindenki más számára alapvető eszközzel szolgál az Európai Unió eredetének és fejlődésének megértéséhez. A kötet, majd a jövőre tervezett további sorozatrészek a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karon szerzhető(k) be (tel. 1/467-7804, illetve bgf_kkfk@yahoo.com és/vagy az edutka@kkfk.bgf.hu). Az idei megrendelések ellenértékét elegendő a jövő év elején kifizetni.

Vándor János

[Monnet, Jean: Emlékiratok. Budapest: BGF KKFK, 2005. (Az Európai Integráció Klasszikusainak Könyvtára)]

KÖNYVTÁROSOK FIGYELMÉBE!

Tartalom – információ – szöveg információtudományi keretrendszere, definíciók, módszerek és eljárások szintézise

Talán a címbeli összegzéssel lehetne legpontosabban és legtömörebben jellemezni ezt a doktori disszertációból született kézikönyvet, mint ahogy maga a szerző is ekként foglalja össze munkáját bevezetőjében.

Könyvtárosok, információszoftárok számára rendkívül hasznos, a témát sokrétűen körbejáró összeállítás kínál ez a feldolgozás. Noha a szakma kialakította évszázados tapasztalatokon nyugvó eszközrendszerét és módszereit, a sokat emlegetett és egyre nagyobb kihívást jelentő „információ- és tudássokk” leküzdéséhez ezek egyre inkább kevésnek, erőtlenné tűnnek, és kikerülhetetlenül meg kell jelennie bennük a minőségi tartomelemzésre törekvésnek.

A szerző nagy mennyiségű tanulmány áttekintésével felmérte a magyarországi szövegfeldolgozás jelenlegi állapotát, s arra a meggyőződésre jutott, hogy ha a könyvtárak nem változtatnak a tartalmi feltárás gyakorlatán, végleg lemaradnak, nem lesznek versenyképesek az információs piacon, elfoglalják helyüket olyan új intézmények, amelyek hajlandóak lesznek pénzt és energiát áldozni arra, hogy a tudástársadalmat, amelyben az értékelt és rendszerezett ismereteknek nagy anyagi értéke van, kiszolgálják. E kézikönyv szorgos forgatása, megközelítés- és felfogásmódjának elsajátítása mentőövet kínál a tartomelemzéssel és -közvetítéssel foglalkozók számára.

Bemutatja a tartalmi feltárás tárgyát és folyamatát, vagyis „a tartalmat, a témát, a szöveget és a tartomelemzést”. Ebben a szövegtudomány alapmunkáit, a szövegnyelvészet hazai és nemzetközi szakirodalmát tekintette át s készített belőle szintézist. Nagy hangsúlyt kap a szövegbefogadás, amelynek fázisaival (szövegészlelés, szövegértés, szövegmagyarázat és szövegátvitel) részletesen foglalkozik.

A szöveget az információszoftárokban helyettesítő szurrogátum is szöveg, s meg kell felelnie a szövegszerűség kritériumainak – e témának is önálló fejezetet szentel annak érdekében, hogy a feltáró eszközök szövegtani funkcióinak felsorakoztatásával hozzásegítse olvasóját: minél pontosabban közvetítse feldolgozó munkája eredményeként az eredeti szöveg jelentését és üzenetét.

Rendkívül izgalmas a kötet harmadik fejezete, amely azt vizsgálja, mennyire automatizálható a szöveg- és tartomelemzés. A kutatási projektek áttekintése nyomán kialakult véleménye: a tartalmi feltárás minden mozzanata automatizálható ugyan, még-

sem kell (vagy lehet?) arra számítanunk, hogy a munkafolyamat egészét a számítógépekre bízhatjuk. A fejlesztések nagy része még kutatási fázisban van, megbízhatóan működő rendszereket alig találni, ezek is csak korlátozott területeket képesek kiszolgálni, s többnyire nem azokat, ahol a könyvtár- és információtudomány kínálja szolgáltatásait. Vannak persze már ma is olyan területek (rövidebb szövegek, hírek, weboldalak, digitalizált, elektronikus formátumú anyagok) amelyek feltárása gépek helyett emberi munkaráfördítással – pazarlásnak mondható.

Az elemzések, következtetések gyakorlati megvalósításához ad segítséget egy újabb fejezet. (Hadd idézzek ebből egy igazán tudományos alcímet: Az izotópia mint a kvantálás metronja. Ezt persze nem elriasztásnak szánom...)

Végezetül egy megszívlelendő megállapítás a szerzőtől: „Az információs társadalom és az európai integráció küszöbén ... minőségi szemléletváltásra van szükség a teljes könyvtári és információs rendszer tartalmi feltáró munkáját illetően.”

Fejős László

Varga Katalin: Szöveg és tartalom az információs társadalomban. Módszerek és lehetőségek az információ minőségi szűrtelésére. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Felnttktkzpsi és Emberi Erforrasfejlesztési Kar, 2005., 164 p. (Humán szervezö (munkaugyi) menedzser sorozat)

